

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Sociální percepce oboru sociální práce ze strany studentů
Univerzity Karlovy**

**The social perception of social work studies by Charles
University students**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Novák, Ph.D.

Autor:

Bc. Kateřina Vaněčková

Praha 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Mgr. Petru Novákovi, Ph.D. za odborné vedení a vstřícnost. Rovněž děkuji PhDr. Aleně Tomanové za její cenné rady.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Sociální percepce oboru sociální práce ze strany studentů Univerzity Karlovy“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4.5.2024

Bc. Kateřina Vaněčková

Anotace

Předkládaná diplomová práce zkoumá sociální vnímání oboru sociální práce mezi studenty Univerzity Karlovy, kteří tento obor nestudují. Práce je rozdělena do dvou částí: teoretické a empirické. Teoretická část definuje obor sociální práce, jeho historii, roli sociálního pracovníka, prestiž oboru a význam etiky v něm. Dále se zabývá konceptem sociální percepce a faktory, které ji ovlivňují, a charakterizuje pojem postoj, jeho funkce a složky. Empirická část práce prostřednictvím dotazníkového šetření zkoumá, jak studenti Univerzity Karlovy sociálně vnímají obor sociální práce. Na základě výsledků získaných kvalitativní analýzou popisuje a hodnotí rozdíly ve vnímání tohoto oboru mezi studenty humanitních a přírodovědných disciplín.

Klíčová slova

Obor sociální práce, sociální pracovník, etika sociální práce, percepce, sociální percepce, postoje.

Annotation

The presented master's thesis investigates the social perception of the field of social work among Charles University students who do not study this discipline. The thesis is divided into two parts: theoretical and empirical. The theoretical section defines the field of social work, its history, the role of the social worker, the prestige of the field, and the significance of ethics within it. It also addresses the concept of social perception and the factors that influence it, and characterizes the notion of attitude, its functions, and components. The empirical section of the thesis, through a questionnaire survey, examines how Charles University students socially perceive the field of social work. Based on the results obtained from qualitative analysis, it describes and evaluates the differences in perception of this field between students of humanities and natural science disciplines.

Keywords

Field of social work, social worker, ethics of social work, perception, social perception, attitudes.

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod.....	8
Teoretická část	9
1. Obor sociální práce	9
1.1 Definice a charakteristika sociální práce	9
1.2 Historie a vývoj sociální práce	11
1.3 Sociální pracovník	17
1.3.1 Role sociálního pracovníka	18
1.4 Prestiž sociální práce.....	19
2. Význam etiky v sociální práci.....	21
2.1 Etický kodex sociálního pracovníka	22
2.2 Etická dilemata v sociální práci – náročnost profese	23
2.2.1 Syndrom vyhoření.....	26
3. Sociální percepce a postoje	28
3.1 Percepce	28
3.2 Sociální percepce	29
3.2.1 Faktory ovlivňující sociální percepcei	30
3.3 Postoje.....	32
3.3.1 Složky postoje	33
3.3.2 Funkce postojů	34
Empirická část.....	36
4. Návrh a plán výzkumu	36
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	36
4.1 Výzkumné otázky	36
5. Metodologie	37
5.1 Výběr výzkumného souboru	37
5.2 Technika sběru dat	39
5.3 Realizace výzkumu	41

5.4 Analýza dat	41
6. Etické aspekty výzkumu	42
7. Analýza, interpretace a prezentace získaných dat	43
7.1 Obecné představy o sociální práci.....	43
7.2 Cíle sociální práce.....	45
7.3 Prestiž a přínos sociální práce	45
7.4 Přitažlivost oboru	46
7.5 Prožitky	47
7.5.1 Pozitivní prožitky.....	48
7.5.2 Negativní prožitky.....	49
7.6 Osobní zkušenosti se sociální prací.....	50
7.6.1 Participace v dobrovolnické činnosti	51
7.6.2 Filantropické příspěvky.....	52
7.7 Aktivní vyhledávání informací	53
Výsledky	54
Diskuse.....	58
Závěr	64
Seznam použité literatury.....	65
Seznam obrázků, tabulek a grafů	71
Seznam příloh	72

Seznam zkratek

APSS – Asociace poskytovatelů sociálních služeb

GDPR – General Data Protection Regulation (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

IFSW – International Federation of Social Workers (Mezinárodní federace sociálních pracovníků)

VŠSP – Vyšší škola sociální péče

OSN – Organizace spojených národů

Úvod

V současné společnosti se sociální práce stává stále důležitější součástí lidských práv a spravedlnosti. Obor sociální práce je základním pilířem sociálního systému a jeho význam pro společnost je nezastupitelný. Zabývá se nejen řešením sociálních problémů a podporou jednotlivců v obtížných situacích, ale také prosazováním sociální spravedlnosti a rovnosti. Pracovníci v oboru sociální práce hrají klíčovou roli v poskytování podpory a služeb lidem, kteří se potýkají s širokým spektrem životních obtíží až sociálním vyloučením. Jsou prostředníky mezi jednotlivci a institucemi, a jejich práce pomáhá formovat a zlepšovat životy lidí po celém světě.

Sociální práce je však často vnímána jako nedůležitá nebo dokonce jako zbytečná. Tento názor může být způsoben neznalostí, co sociální práce zahrnuje a jaké přínosy má pro společnost. Navzdory některým pozitivním změnám v postavení tohoto povolání v posledním desetiletí (vznik etického kodexu, rozvoj teoretických a metodických přístupů) čelí tento obor v České republice výzvě spojené s nízkou prestiží v očích především mladých lidí. Tato nízká prestiž se odráží nejen ve vnímání samotných pracovníků a pracovníků sociální práce, ale také v obecném povědomí o přínosu tohoto oboru. Tento stav je do jisté míry ovlivněn neúplným porozuměním ze strany veřejnosti ohledně rozsahu a důležitosti této disciplíny.

Předkládaná práce se zabývá sociální percepcí oboru sociální práce ze strany studentů Univerzity Karlovy. Obsahuje teoretickou a empirickou část.

Pro účely výzkumné části naší práce jsme si vybrali respondenty z bakalářských a magisterských programů, kteří na této univerzitě studují jiný obor než výše uvedený. Cílem bylo porozumět jejich postojům, předsudkům a emocím, stejně jako identifikovat klíčové aspekty, které formují jejich vnímání tohoto oboru. Právě percepce hraje v procesu formování postojů primární roli.

V praxi je často obor sociální práce vnímán na základě kusých informací získaných například z médií, či ústního podání, zkušeností jiných osob. Tyto informace pak vedou spíše k formování předsudků než validního postoje k sociálnímu oboru.

Teoretická část

1. Obor sociální práce

V současném komplexním společenském prostředí hraje obor sociální práce klíčovou roli při poskytování odborné péče a podpory jednotlivcům a skupinám čelícím různým sociálním výzvám. S kořeny sahajícími hluboko do historie má dnes tato profese nezastupitelný význam v reakci na aktuální sociální potřeby naší společnosti. Tato kapitola je věnována hlubšímu pohledu na podstatu a rozsah sociální práce. Zahrnuje definici sociální práce a její historický vývoj, a dále se zaměřuje na identifikaci a výklad role sociálního pracovníka ve společnosti. Diskutuje také o prestiži sociální práce a výzvách, kterým čelí v kontextu současné doby.

1.1 Definice a charakteristika sociální práce

Definic sociální práce existuje celá řada. Některé jsou jednoduché a zahrnují základní myšlenku konání dobra, zatímco jiné se detailně zabývají institucionalizací sociální práce a péče a jejími specifiky pro různé cílové skupiny. Některé definice jsou stručné, jiné obsáhlé. V následujících odstavcích se zaměřím na ty, se kterými se setkáváme nejčastěji.

Za nejstarší definici sociální práce, dle P. Kodymové, můžeme považovat „cílenou snahu prokazovat lidem dobro“. V souvislosti s touto definicí autorka uvádí, že při posouzení aktivit spojených s "vykonáváním dobra" ve světle současných definic lze tuto činnost označit za tzv. laickou sociální práci (Kodymová, 2013).

Navrátil (2001) uvádí, že sociální práce může být definovaná jako umění, věda a profese, která pomáhá lidem řešit jejich osobní, skupinové (zvláště rodinné) a komunitní problémy. Autor Matoušek v několika svých dílech sociální práci definuje následovně: “Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.)“ (Matoušek, 2003). Tuto definici následně více rozvádí ve svém Slovníku sociální práce, kde klade důraz na to, že se sociální práce jednak opírá o rámec sociální solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Vysvětluje, že sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost

k sociálnímu uplatnění. Zajímavostí je i fakt, že v této definici Matoušek upozorňuje na to, že pojem sociální práce nebyl až dosud v žádné zákonné normě ČR definován (Matoušek, 2008). Tato problematika bude řešena v kapitole 1.4 Prestiž sociální práce.

Barker ve svém Slovníku sociální práce (2014) uvádí hned tři různé definice sociální práce. Podle jedné z nich se jedná o aplikovanou vědu pomáhající lidem dosáhnout účinné úrovně psychosociálního fungování a ovlivňující společenskou změnu ke zvýšení celkového blahobytu všech lidí. V psychologickém slovníku se pak můžeme setkat s následující definicí: „odborná činnost profesionálních pracovníků prováděná ve prospěch lidí v soc. nouzi“ (Hartl, 2015).

Autor Mühlpachr uvádí, že sociální práce je považována za vědecky fundovanou odbornou disciplínu, která speciálními pracovními metodami zajišťuje provádění péče o člověka na profesionálním základě, a že v moderní složité společnosti má své nezastupitelné místo (Mühlpachr, 2004).

Přeložíme-li si definici sociální práce z publikace uznávaného anglického akademika Malcolm Payne, dozvíme se, že ji charakterizuje jako službu a praxi využívající sociální a psychologické vědy v mezilidských interakcích s lidmi zejména z marginalizovaných sociálních skupin a lidmi prožívajícími skutečné a emocionální obtíže ve společenských vztazích. Mimo jiné zmiňuje, že se sociální práce zaměřuje primárně na tři cíle:

1. udržování sociálního řádu a efektivní poskytování sociálních služeb,
2. pomáhání lidem dosáhnout osobního naplnění a kontroly nad svým životem,
3. podporování sociálních změn

(Payne, 2006).

Na závěr uvádíme aktuálně platnou celosvětovou definici sociální práce, kterou formulovala a přijala Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW) v červenci roku 2014 v Melbourne. Tuto definici následně přijímají i jednotlivé národní organizace sdružující sociální pracovníky, včetně Společnosti sociálních pracovníků ČR (Havlíková, 2021): „Sociální práce je na praxi založená profese a akademická disciplína, která podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a zplnomocňování a osvobození lidí. Zásadními hodnotami sociální práce jsou principy sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní odpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Podporovaná teoriemi sociální práce, sociálních věd, humanitních věd a domácími (domorodými) znalostmi, zapojuje sociální práce lidi

a struktury k řešení životních výzev a zlepšení celkového blahobytu. Výše uvedená definice může být rozšířena na národní a/nebo regionální úrovni“ (IFSW, 2014).

Výše uvedená definice zdůrazňuje sociální práci jako profesi, která nejenže poskytuje pomoc a podporu jednotlivcům, skupinám a komunitám, ale také se angažuje v procesu společenské změny. Dále klade důraz na význam lidských práv a sociální spravedlnosti jako základních hodnot, které řídí sociální pracovníky ve výkonu jejich povolání. Zároveň podtrhuje, že intervence sociální práce se zaměřuje na lidské vztahy a systémy, a to s cílem posílit celkový blahobyt jednotlivců a společností. Zde je nutno upozornit na to, že ačkoliv definice IFSW určuje sociální práci jako profesi, tento pohled není všeobecně přijímán. Někteří její odmítají, zejména kvůli vnímání profesionála, v tomto případě sociálního pracovníka, jako osoby s určitou mocenskou převahou, což vede k vytvoření nerovnovážných vztahů (Hubíková, 2021).

Sociální práce je disciplínou s výrazně rozšířeným zaměřením, což se projevuje jak v rozsahu a obsahu poskytované pomoci, tak ve velké škále cílových skupin. Je propojena s různými profesemi a odvětvími, z nichž poznatky nejen čerpá, ale rovněž je vlastními poznatky obohacuje. V průběhu své historie se sociální práce nejvíce inspirovala sociologií, psychologií, psychoterapií a také právem (Úlehla, 2005).

Z výše uvedených definic je zřejmé, že jednotícím prvkem sociální práce je poskytovat pomoc a podporu jednotlivcům, skupinám a komunitám v obtížných situacích s cílem zlepšovat kvalitu života a přispívat k celkovému sociálnímu blahu.

1.2 Historie a vývoj sociální práce

V následujících odstavcích se budeme chronologicky věnovat vývoji mezilidské pomoci, neboť klíčovým prvkem pro pochopení současné podoby sociální práce je pohled na její historický vývoj (Brnula, 2013). Porozumění historicko-kulturnímu kontextu sociální práce je stěžejní pro identifikaci základů, ze kterých vychází a na kterých jsou postaveny různé mylné představy o této disciplíně.

Historie sociální práce je proměnlivým a neustále se rozvíjejícím příběhem lidské péče a solidarity vůči potřebám společnosti. Její kořeny sahají až k prvopočátkům lidské společnosti. Již v pravěku rodiny a komunity vykazovaly známky sounáležitosti a solidarity skrze sdílení potravy, péči o nemocné a zraněné členy, či skrze rozdělení rolí v rámci komunity, například mezi lovci (Megarry, 1995). Jednalo se o rozhodující formy

solidarity pro udržení společenské soudržnosti, jež zvyšovala šanci na přežití celé komunity. Sociální práce vychází z humanitárních a dobročinných aktivit, které tvořily nedílnou součást většiny kultur po celém světě.

Se vznikem prvních států v Mezopotámii (3500 př.n.l.), souvisí i vznik prvního kodifikovaného práva. Nejstarším dosud známým zákoníkem je sumerský zákoník vladaře města Uru. Zmiňujeme jej pro jeho význam pro obor sociální práce, neboť svými ustanoveními brání zneužívání úřední moci a pečuje, aby „sirotek se nestal kořistí bohatého a vdova kořistí mocného, aby muž jednošekelový (= chudý) se nestal kořistí muže jedné miny (= bohatého)“ (Heller, 1988 v Matoušek, 2001). Významným se pro sociální práci stal i zákoník amorejského krále Chammurapiho, který rozpoznává existenci určitých ohrožených skupin. Důraz klade na sociální spravedlnost a obsahuje zajímavá ustanovení věnující se právě ohroženým skupinám. Můžeme zde najít předpisy o postavení ženy v rodině, adopci dětí, opatření omezující případné zneužití úřední moci soudem či předpisy o postavení, povinnostech a právech osob, které jsou ve vojenském a služebním poměru k paláci (Klíma, 1979).

V raných civilizacích a ve starověkých kulturách sehrávaly klíčovou roli především náboženské tradice a solidarita s nimi spojená. Bez ohledu na konkrétní náboženství, jako je judaismus, křesťanství, islám, hinduismus či buddhismus, je solidarita pevně propojena s náboženskými hodnotami a principy již od nepaměti. Ve starověkém judaismu jmenuje rabínská literatura sedm odvětví skutků milosrdenství:

1. sytit hladové a dávat žíznivým napít,
2. oblékat nahé,
3. navštěvovat nemocné,
4. pohřbívat mrtvé a utěšovat umírající,
5. vykupovat zajatce,
6. vychovávat sirotky a poskytovat přístřeší bezdomovcům,
7. vybavovat neprovdané chudé dívky věnem.

Tuto koncepci milosrdenství později přejali i křesťané (Matoušek, 2001). V křesťanství jsou principy dobročinnosti úzce spojeny s osobou Ježíše Krista a jeho čínorodou láskou k bližním, která pramení z jeho učení, kde hlásal: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí“ a „Miluj svého bližního jako sám sebe“ (Bible, Mt. 22, 37-39). Tímto poselstvím Ježíš nepochybně ustanovil

základy vykonávání dobročinnosti založené na Lásce k bližnímu (Brnula, 2013). Zatímco židovská filantropie byla určena výhradně souvěrcům, nové pojetí křesťanské lásky k bližnímu obsažené v Novém zákoně preferuje hendikepované a rozšiřuje pojem, „bližní“ na všechny potřebné lidi. Konkrétním příkladem je podobenství o milosrdném Samaritánovi, který na rozdíl od dvou vážených příslušníků židovské komunity pomohl neznámému poutníkovi, který byl přepaden a zraněn lupiči (Janák, 2012). Vedle morálního poselství je tento příběh „modelem charitativní činnosti“ neboť popisuje posloupnost jednání, kterým se vyznačuje účinná pomoc od poskytnutí nezbytné pomoci až po stabilizaci stavu postiženého (Matoušek, 2001).

V období středověku bylo běžné, že panovníci sice ukládali šlechtě za povinnost starat se o poddané za všech okolností, avšak tato povinnost jí často zůstávala zanedbaná a nebyla panovníkem vynucována. Teprve s příchodem domovského práva, které bylo zavedeno v Evropě na začátku novověku, přešla tato povinnost na obce, kterým bylo skutečně nařízeno pečovat o své členy v případě nouze. Ovšem podpora hendikepovaných jednotlivců v obcích byla stále minimální a nedostatečně kvalifikovaná (Matoušek, 2008). Během těchto dvou historických období rovněž přispěla k rozvoji dobročinné práce a péče o potřebné křesťanská tradice. Docházelo k velkému rozvoji charitativní činnosti organizovaných náboženských institucí, které poskytovaly pomoc chudým a nemocným.

Jako samostatná profesní specializace však sociální práce vznikla až na konci 19. století v průmyslových zemích západní Evropy a v USA (Matoušek, 2001). S rozvojem měst a průmyslu vznikla potřeba řešit sociální problémy spojené s urbanizací a chudobou. V důsledku toho, jak stát, tak dobrovolné organizace zřizovaly různé instituce zaměřené na řešení potřeb tzv. „problémových lidí“ (Navrátil, 2001). Začátkem 20. století vznikaly i první specializované školy sociální práce, které se zaměřovaly na vzdělávání a podporu profesionálních sociálních pracovníků. Některé byly zakládány a podporované církvemi, jiné byly světské (Matoušek, 2001).

V Československu se jednalo o období první republiky (1918–1938), kdy se sociální práce začala formovat jako organizovaný obor a získávala na významu. Během této doby byla sociální práce ovlivněna společenskými, politickými a ekonomickými změnami, které následovaly po vzniku nezávislého československého státu v poválečném období. Sociální pracovníci a organizace v první republice se zaměřovaly na reakci na sociální potřeby společnosti a přispívaly k formování sociálního prostředí v této nově vzniklé zemi. Toto období bylo klíčovým krokem pro rozvoj organizované sociální práce a práce

s konkrétními skupinami, jako je mládež nebo váleční poškození. Sociální programy byly zacíleny zejména na tyto dvě skupiny. V tomto období vznikaly první sociální reformy, které měly zlepšit životní podmínky občanů a poskytovat systematickou sociální péči. Díky těmto reformám došlo zejména ke zlepšení situace v oblasti veřejného chudinství (Augusta, Honák, 1992 v Matoušek, 2001). Konkrétním příkladem těchto reforem, bylo zavedení podpory v nezaměstnanosti v roce 1918 a také převzetí rakousko-uherského sociálního systému, konkrétně systému nemocenského a úrazového pojištění (Století statistiky, 2019). Celkově lze konstatovat, že sociální práce sehrála v První republice hlavní roli v utváření sociální struktury a péči o potřebné, což položilo základy pro další vývoj této oblasti v následujících letech (Matoušek 2001).

Za oficiální založení sociální práce jako oboru je považován rok 1917, kdy Mary Ellen Richmond (1861–1928) vydala v USA knihu *Sociální diagnóza* (z anglického originálu „Social Diagnoses“), která položila základy pro vědecký rozvoj metodologie profesionální sociální práce. Mary Richmond usilovala o odhalení příčin chudoby a sociálního vyloučení prostřednictvím studia interakce mezi jednotlivcem a jeho okolím a bývá tak často označována za matku případové studie neboli sociální práce s jednotlivcem (Steyaert, 2013).

V rozvoji tohoto oboru a jeho prestiže v českých zemích sehrála klíčovou roli Alice Masaryková, dcera našeho prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Alice Masaryková, čtvrtá žena s doktorátem v Československu, byla bojovnicí za ženské vzdělávání a zlepšení životních podmínek obyvatelstva. Zároveň byla zakladatelkou Československého Červeného kříže. Díky její iniciativě se tato organizace stala nástrojem pro podporu dobrovolných sociálních služeb a významným pilířem rozvoje sociální práce. Po dlouholetých přípravách Alice Masarykové a dalších mnoha zúčastněných došlo v Praze v roce 1919 k založení Ženské vyšší školy pro sociální péči nazvané o několik let později Vyšší škola sociální péče v Praze (dále jen VŠSP). Její úsilí podpořilo rozvoj terénních programů, ošetrovatelské péče a sociální práce a poradenství (Kodymová, 2018; Puskajlerová, 2013).

Počátky sociální péče v Československu byly ovšem zkomplikovány nedostatečnou připraveností společnosti na přijetí prvních absolventek VŠSP z roku 1921, jež se aktivně snažily přispět k vytvoření systému ochranné a pomocné péče. Odbornost nového povolání sociálních pracovníků však veřejnost i úřady odmítaly akceptovat. Aby tyto absolventky získaly podporu pro svou činnost, založily v roce 1927 profesní spolek s názvem Organizace

absolventek VŠSP. Tento spolek měl sloužit jako partner státu pro další jednání. V roce 1927 intervenovala tato organizace u všech ústředí sociálních a sociálně-zdravotních institucí a u obou ministerstev, aby byla místa pro sociální práci obsazována pouze kvalifikovanými sociálními pracovníky (Matoušek, 2001).

Významným impulzem pro sociální práci byla nepochybně i formulace lidských a dětských práv v mezinárodních právních dokumentech vydaných po druhé světové válce (Matoušek, 2003). Jednalo se zejména o zakládací listinu OSN – Chartu Spojených národů a Všeobecnou deklaraci lidských práv, které byly přijaty Valným shromážděním OSN v letech 1945 a 1948 (United Nations, 2024).

Během komunistického režimu v českých zemích v období 1948 až 1989 docházelo k postupnému úpadku sociální práce. Poválečný totalitní režim nastolený komunistickou stranou v Československu vytvářel prostředí, ve kterém omezil občanskou svobodu a pluralitu názorů. Trval na absolutní státní moci nad jednotlivci a institucemi občanské společnosti. Jediná přípustná ideologie byla ta komunistická. Sociální pracovníci se ocitli pod vlivem této ideologie, která omezila jejich možnost jednat v souladu se základními etickými principy oboru. Socialistická ideologie bagatelizovala sociální problémy a předpokládala, že s vytvořením socialistické společnosti zmizí spolu s třídními problémy i ty sociální. Postupná změna společenského řádu pak vedla k degradaci sociální práce, která byla označena za zbytečnou. Komunistický režim tím narušil autonomii a profesionální integritu sociální práce s dlouhodobými negativními důsledky pro její rozvoj a postavení ve společnosti (Kodymová 2018; Matoušek, 2001).

Pod přímým dohledem státu se tehdy ocitly i charitativní organizace a nezávislé iniciativy. Některé z nich, například církevní, byly dokonce ostrakizovány, což vedlo k omezení jejich činnosti. Například činnost Armády spásy, byla režimem násilně ukončena roku 1950 a k jejímu obnovení došlo až roku 1990, kdy byla ministerstvem vnitra ČR zaregistrována jako občanské sdružení (Armáda spásy, 2016). Podobně na tom byla i tehdejší Charita, dnes známá jako Charita Česká republika. Celá charitní síť byla zrušena a nahrazena Českou katolickou charitou, podřízenou státnímu doзору. Její činnost byla omezena na vydávání náboženského materiálu, prodej devocionálií a péči o řeholníky, řeholnice a kněze (Charita Česká republika, 2023). Charitativní činnost byla zakazována i mnišským a sesterským řádům. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského mohla působit pouze v některých domovech pro seniory či ústavech pro mentálně postižené, a to většinou v pohraničí nebo málo osídlených oblastech (Sestry Boromejky, 2024).

V období po pádu komunistického režimu v roce 1989 začala sociální práce v českých zemích procházet obdobím obnovy a restrukturalizace. Otevřely se nové možnosti pro nestátní neziskové organizace, církevní organizace a další subjekty. V roce 1990 byl vypracován scénář sociální reformy zaměřený na přetvoření systému sociální péče do moderního systému sociální pomoci. V roce 1991 byl splněn jeden z hlavních cílů této reformy, a to přijetí zákona č. 463/1991 Sb., o životním minimu a zákon č. 482/1991 Sb., o sociálních potřebách. Tyto zákony vytvořily tzv. záchrannou sociální síť s cílem poskytovat pomoc občanům postiženým transformačními změnami, kteří by mohli spadnout na samý okraj společnosti (Pastrňák, 2011). V průběhu 90. let se postupně začala v České republice prosazovat terénní sociální práce. K jejímu oficiálnímu zavedení v České republice došlo v roce 1993 v rámci Programu sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí, který mimo jiné vymezil i povinnosti státu v oblasti sociální prevence (Hůlová, 2017). Tím se začal klást důraz na poskytování péče klientům v jejich přirozeném prostředí, což znamenalo postupné omezení ústavní péče (Pastrňák, 2011). Příkladem mohou být terénní programy střediska prevence a léčby drogových závislostí Drop In. Již od svého vzniku v roce 1991 prosazuje tato nestátní organizace racionální přístup k drogové problematice zaměřený na principy snižování škod (tzv. harm reduction) a ochranu veřejného zdraví (Drop In, 2023). Sociální práce také rozšířila své působení do nové oblasti, kterou bylo trestní právo. V této souvislosti vznikla nová funkce: probační pracovník (Matoušek, 2001). Důležitým milníkem pro sociální práci na našem území bylo přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v roce 2006.

V závěrečném pohledu na historii sociální práce je zřejmé, že tento obor prošel rozsáhlým vývojem a změnami od svých počátků až po současnou éru. Historie sociální práce nám ukazuje, jak se tato disciplína proměňuje a reaguje na změny ve společnosti, které v průběhu času přicházejí. Dnešní sociální pracovníci čelí komplexním problémům, které odrážejí složitost moderní společnosti. Vedle výzev spojených s rozvojem technologie a globalizací se také musí vypořádat s problémy souvisejícími s postavením sociální práce ve společnosti. Historická zkušenost s komunistickým režimem zanechala svůj otisk na vnímání a hodnocení sociální práce, což znamená, že dnešní profesionálové se potýkají s odkazem minulosti, např. nedůvěrou klientů v nezištnou pomoc či čistotu úmyslu sociálních pracovníků. Navzdory tomu všemu však zůstává sociální práce ústředním nástrojem pro zlepšení životních podmínek lidí a budování spravedlivější společnosti.

„Formování sociální práce jako oboru je nekončící proces, během něž disciplína ‚dohání‘ měnící se společnost, ve které se objevují nové problémy a problémy známé mění

svůj význam. Tyto problémy je třeba nejen evidovat, analyzovat, ale je nutné hledat i nové metody jejich řešení. Proto sociální práce nebude mít nikdy dlouhodobě stabilní, jednoznačný obsah, nikdy nebude možné tuto disciplínu vyučovat po řadu let stejným způsobem. V tom je obtížnost i výzva sociální práce“ (Matoušek, 2001).

1.3 Sociální pracovník

I přesto, že je sociální pracovník často jednoduše vnímán jako osoba vykonávající sociální práci nebo splňující kvalifikace pro dané povolání, realita je složitější. Většina lidí nemá jasnou představu o tom, co vlastně práce sociálního pracovníka zahrnuje. Chybí jim znalost všech aspektů této profese a její náročnosti, což ovlivňuje společenskou prestiž sociální práce.

První definice sociálního pracovníka, kterou předkládáme, pochází od MPSV. Podle ní jsou sociální pracovníci klíčovými poskytovateli primární sociální pomoci, zasazujícími se o ochranu lidských práv a důstojnosti. Jako profesionálové stojící v první linii jsou oporou pro jednotlivce v obtížných životních situacích. Jejich role spočívá v poskytování podpory na základě odborných znalostí a dovedností, přičemž působí v souladu s etickými principy a hodnotami sociální práce (Zajacová, 2022). Druhou definicí, kterou zde uvádíme je překlad anglické definice dle Slovníku sociální práce. Barker píše, že sociální pracovníci jsou absolventi škol sociální práce (s bakalářským, magisterským nebo doktorským titulem), kteří využívají své znalosti a dovednosti k poskytování sociálních služeb pro klienty (kteří mohou být jednotlivci, rodiny, skupiny, komunity, organizace nebo společnost obecně). Sociální pracovníci pomáhají lidem zvyšovat jejich schopnosti řešení problémů a zvládání obtížných situací, pomáhají lidem získávat potřebné zdroje, usnadňují interakce mezi jednotlivci a mezi lidmi a jejich prostředím, nutí organizace k odpovědnosti vůči lidem a ovlivňují sociální politiku (Barker, 2014). Obě definice spojuje důraz na klíčovou úlohu sociálních pracovníků v poskytování primární sociální pomoci a ochraně lidských práv. Oba pohledy též zdůrazňují aktivní zapojení sociálních pracovníků do procesu pomoci jednotlivcům v obtížných situacích a jejich schopnost ovlivňovat sociální politiku, což tvoří jádro sociální práce.

Obsah profese sociálního pracovníka je v ČR upraven v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v § 109: „Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby

sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“ Mimo jiné tento zákon upravuje také předpoklady k výkonu povolání sociálního pracovníka, jimiž jsou: plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost, tj. vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání (Zákon č. 108/2006 Sb., 2006).

1.3.1 Role sociálního pracovníka

Základní role sociálních pracovníků, resp. předmět jejich konání, definuje ve svém výzkumu Jana Havlíková a kol. Zde zdůrazňuje, že sociální práce funguje ve dvou rovinách. V první, systémové rovině, se řídí národní legislativou v oblasti sociální ochrany a je v tomto směru odpovídajícím způsobem státem úkolována. Ve druhé rovině se sociální práce zaměřuje na porozumění jednotlivcům a skupinám v obtížných životních situacích a považuje perspektivu jejich pohledu za rovnocennou vlastním expertním vědění. Základní rolí či předmětem činností sociálních pracovníků je tedy působit na problémové interakce mezi těmito dvěma rovinami s úmyslem řešit životní výzvy a zvyšovat blahobyt tzv. well-being. Sociální pracovníci by měli ovlivňovat nejen jednotlivce nebo skupiny v obtížných situacích, ale také společenské systémy a struktury, aby podporovaly sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost a zmocnění a osvobození lidí (Havlíková, 2021).

O rolích sociálních pracovníků existují však různorodé představy nejen mezi laickou veřejností, politickými představiteli a vedením organizací sociálních služeb, ale i samotnými sociálními pracovníky. Očekávání na ně kladená jsou rozmanitá a nejednoznačná. Nejasnost identity sociální práce v české společnosti tak vede ke vzniku různých mýtů, které jsou nadto ovlivňovány mediálními kauzami a předsudky. Autorka Janebová uvádí, že během let vzdělávání v oboru sociální práce zaznamenala řadu kontroverzních představ o roli sociálních pracovníků, které mohou být považovány za mýty, konkrétně:

- sociální práce je případová práce (casework),
- existují dva typy sociálních pracovníků: jedni dohlízejí, zatímco druzí pomáhají,
- mocnější ve vztahu „sociální pracovník–klient“ je klient,
- sociální práce je založena především na intuici sociálních pracovníků,

- čím více se sociální pracovník drží předepsané metodiky, tím je výkon sociální práce kvalitnější,
- sociální pracovník vždy odpovídá za to, jak situace dopadne,
- sociální pracovník musí mít vždy jistotu při svém rozhodování.

(Janebová, 2007)

1.4 Prestiž sociální práce

Přestože v České republice existuje, již v kapitole 1.3 zmíněný, zákon o sociálních službách, který stanovuje rámcová pravidla pro poskytování těchto služeb, chybí zvláštní a jednotný zákon věnovaný výhradně sociální práci. V českém právním systému stále chybí jasná definice sociálního pracovníka a samotného oboru sociální práce, což v této oblasti vytváří právní nejistotu. Tato mezera v legislativě ovlivňuje vnímání prestiže sociální práce ve společnosti, a to zejména v kontextu nepochopení a nejistoty ohledně role a kompetencí sociálních pracovníků. Někteří totiž sociální pracovníky vnímají jako slabochy, starající se o ty, kteří si to nezaslouží. Jiní je naopak považují za tyranizující osoby mající příliš mnoho moci nad jednotlivci a rodinami (Banks, 2021).

Otázce potřeby ukotvení sociální práce v zákonech České republiky se věnovala Dr. Hubíková s prof. Musilem a dalšími kolegy ve své studii z roku 2021, jejímž výsledkem bylo konstatování potřeby uzákonění sociální práce. Analýza empirických dat jejich výzkumu potvrdila, že absence těchto zákonů má na výkon profese sociální práce negativní vliv. Je nezbytné zahájit debatu o vytvoření takových opor sociální práce, jako jsou profesní zákony, organizace s povinným členstvím a závazné standardy kvality sociální práce. Tato diskuse by se neměla zdržovat úvahami o tom, zda jsou vůbec nějaké pilíře potřeba, neboť to je nepochybné, ale měla by se především soustředit na jejich obsah, organizační strukturu a formální zakotvení. Autoři vyjadřují obavu, že pokud nebude rychle dosaženo shody odborné veřejnosti a uzákonění alespoň toho nejdůležitějšího, tak hrozí petrifikace současného neuspokojivého stavu sociální práce. Nastolení organizačního a ideového sjednocení může posílit důvěru veřejnosti v sociální práci, zlepšit status sociálních pracovníků a prezentovat zdravější obraz této profese (Hubíková, 2021).

O nízké prestiži sociální práce pojednává i autorka Janebová. Dle ní by většina českých sociálních pracovníků a pracovníků pravděpodobně souhlasilo s tím, že je prestiž sociální práce ve společnosti nízká, což má negativní dopad i na jejich finanční ohodnocení.

Dále uvádí, že tato nízká prestiž může představovat překážku v prosazování zájmů klientů, neboť většina společnosti, včetně politiků, potenciálních klientů, kolegů z jiných pomocných profesí a veřejného mínění obecně, nerozumí plně přínosům sociální práce. Nedostatečné porozumění vede k podcenění práce sociálních pracovníků a pracovníků. Veřejnost pravděpodobně nezná celý rozsah problémů, kterým se sociální práce věnuje, a neočekává, že by tato profese mohla účinně řešit specifické společenské výzvy. Toto omezené povědomí vede ke snížené prestiži sociální práce, neboť lidé většinou nejsou schopni ocenit to, čemu plně nerozumí, co nechápou (Janebová, 2014). Právě uzákonění sociální práce by mohlo široké veřejnosti snáze přiblížit, co všechno tato profese zahrnuje, a tím přispět k lepšímu porozumění její důležité roli ve společnosti.

2. Význam etiky v sociální práci

Etika je nejjednodušeji chápána jako nauka o morálce, tedy jako „věda o mravnosti člověka, o původu a vývoji jeho morálního vědomí, svědomí a jednání (Hartl, 2015). Zkoumá a definuje „to, co je“ a „to, co by mělo být“ z perspektivy správnosti, morálky a dobra. Cílem etiky je poskytnout lidem aktuální a spolehlivá kritéria, která jim umožní rozlišit mezi morálním a amorálním, správným a nesprávným, dobrým a špatným apod. (Kutnohorská, 2011). V oblasti sociální práce můžeme etiku chápat jako „soubor mravních zásad, které by měl sociální pracovník dodržovat“ (Matoušek, 2008). Jedná se o souhrn kladných hodnot a norem, které se během staletí formovaly a měnily v souladu s vývojem sociální práce v různých historických obdobích (Gulová, 2011).

Etika zastává v oblasti sociální práce nenahraditelnou roli, neboť přispívá k zajištění její „lidské dimenze“ a „humánnosti“ (Elichová, 2017). Bez dodržování určitých etických zásad, nelze úspěšně vykonávat sociální práci. Sociální pracovník tak musí mít jistou představu o tom, co je morálně správné a nesprávné a proč (Jankovský, 2003). S tímto úzce souvisí osobnostní rysy sociálního pracovníka, které mají zásadní dopad na etiku jeho jednání v pracovním životě (Gulová, 2011).

Sociální práce představuje jedinečnou disciplínu, jejíž praxe má značný vliv na život jednotlivce i společnosti jako celku. Z tohoto důvodu je sociální pracovník vázán tzv. etickým kodexem, který mu brání ubližovat klientovi např. přemírou péče, nebo v radikálním vstupu do klientovi situace (Gulová, 2011). Etika v sociální práci však neslouží pouze k ochraně klienta před porušováním jeho lidských práv, ale také poskytuje pomoc sociálním pracovníkům v situacích, kdy čelí obtížným morálním rozhodnutím v rámci své profesní činnosti. Podle Banks je pochopení etických principů a procesů etického posuzování v sociální práci důležité, protože pomáhá sociálním pracovníkům minimalizovat zbytečný pocit viny v souvislosti s nešťastnými nebo nežádoucími výsledky případů, kterých se účastní (Banks, 2021).

„Etické uvědomění je nutnou součástí odborné praxe sociálních pracovníků. Schopnost a oddanost etickému jednání je základním aspektem kvality služby nabízené uživatelům služeb sociální práce“ (Nečasová, 2004).

Celkově lze říci, že etika v sociální práci představuje morální kompas, který usměrňuje chování sociálních pracovníků ve prospěch maximálního blaha a spravedlnosti pro klienty a celou společnost.

2.1 Etický kodex sociálního pracovníka

V rámci sociální práce se setkáváme s různými etickými kodexy, které slouží jako klíčové směrnice pro profesionální chování sociálních pracovníků. Je důležité si uvědomit, že obsah a rozsah jednotlivých etických kodexů se může odlišovat v závislosti na konkrétním oboru, ve kterém sociální pracovník působí, a charakteru příslušné profesní organizace (Nečasová, 2001). Obecně etické kodexy „obsahují základní hodnoty profese a poskytují tak vedení pro studenty i pracovníky i důležité informace pro klienty a společnost jako celek“ (Nečasová, 2020). Mimo jiné poskytují i obecné rady ohledně etických dilemat, chrání profesi před nadměrnou vnější regulací a stanovují normy spojené s posláním a metodami profese (Reamer, 2018).

V odborné literatuře se můžeme setkat i se skeptickým postojem některých autorů k hodnotám etických kodexů sociální práce. Jeden z důvodů spočívá v jejich příliš obecné formulaci, která může vést k různým interpretacím (Banks, 2021). Autoři Robison a Reeser se shodují v tom, že etický kodex neposkytuje konkrétní řešení rozmanitých etických problémů a dilemat. Problémy totiž vznikají ve specifických situacích, kde detaily hrají rozhodující roli, a není reálné očekávat, že etický kodex poskytne komplexní odpovědi na všechny možné situace (Robison, 2000). Kodex tedy nemůže sloužit jako pevný návod, podle kterého by sociální pracovník automaticky jednal. Omezilo by to možnost vlastního úsudku a rozhodování, což by vedlo ke ztrátě etického aspektu jeho činnosti (Nečasová, 2001). Elichová (2017) s tímto pohledem souhlasí a zdůrazňuje, že kodex za sociálního pracovníka rozhodnutí neučiní. Vzhledem k tomu je podle autorky nezbytné, aby sociální pracovník disponoval znalostmi etických teorií a byl vycvičen v etickém rozhodování. Kodex by měl sloužit jako kontrolní mechanismus k ověření důležitých aspektů rozhodování nebo jako nástroj pro reflexi práce.

V oblasti sociální práce v České republice existuje více etických kodexů, vytvářených zaměstnavatelskými organizacemi nebo sdruženími (např. Kodex Charity ČR nebo Etický kodex APSS). Nicméně, kodex Společnosti sociálních pracovníků ČR je považován za obecně platný pro všechny pracovníky v této oblasti. Společnost je členem IFSW a vydání psané verze etického kodexu bylo jednou z podmínek členství. Původní verze Etického kodexu sociálních pracovníků ČR (dále jen Kodex) byla zveřejněna v roce 1995. Tato verze převzala základní prvky platného mezinárodního etického dokumentu z roku 1994. V revidované podobě z roku 2006 pak byly provedeny určité úpravy v souladu se změnami v mezinárodním dokumentu roku 2004 (Nečasová, 2020).

Kodex vychází z principů obsažených v dokumentech, jako jsou Všeobecná deklarace lidských práv, Listina lidských práv Spojených národů a Úmluva o právech dítěte, stejně jako z dalších mezinárodních deklarací a úmluv. Dále se řídí právními normami včetně Ústavy, Listiny základních práv a svobod a dalšími zákony platnými v ČR, které z těchto dokumentů vycházejí. Zároveň zahrnuje pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, svému zaměstnavateli, kolegům, společnosti a svému povolání a odbornosti. V jeho obsahu jsou také formulovány čtyři základní etické problémy, se kterými se sociální pracovník může v praxi setkat:

- Kdy vstupovat či zasahovat do života občana a jeho rodiny, skupiny či obce.
- Kterým sociálním případům dát přednost a věnovat čas.
- Kolik pomoci a péče poskytnout, aby stimulovaly klienta ke změně postojů a k odpovědnému jednání a nevedly k jejich zneužití.
- Kdy přestat se sociální terapií a poskytováním služeb a dávek sociální pomoci.

(Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006)

2.2 Etická dilemata v sociální práci – náročnost profese

„Prostředí sociální práce je typické soustavnou blízkostí k etickému problému či dilematu. Jde o prostředí mnohdy nerealistického očekávání, že se podaří vyřešit problémy, mající kořeny dále, než sahají možnosti intervence sociální práce“ (Fischer, 2008). Nečasová (2001), podle Banks (1995), ve svých publikacích uvádí odlišení těchto dvou problematických situací:

- Etické problémy vznikají v situaci, kdy je zřejmé, jak by měl sociální pracovník rozhodnout, ale toto rozhodnutí je v rozporu s jeho osobními přesvědčeními. Příkladem může být situace, kdy není možné poskytnout potřebnou pomoc, protože klient nesplňuje požadovaná kritéria.
- Etická dilemata vznikají, když sociální pracovník vnímá, že stojí před dvěma (nebo více) alternativními možnostmi rozhodnutí, které představují střet morálních principů (například konflikt mezi právem klienta na sebeurčení a povinností sociálního pracovníka chránit zdraví klienta). Není přitom jednoznačné, které rozhodnutí by bylo eticky přijatelnější.

(Banks, 1995 v Nečasová, 2001)

To, co jeden člověk může považovat za technickou záležitost (pouhé dodržování pravidel), může pro druhého představovat etický problém (náročné rozhodnutí, ale je jasné, jaký krok by měl být podniknut) anebo dokonce etické dilema (nezdá se, že by existovalo správné řešení) (Banks, 2021).

V odborné literatuře se sekáme s odlišnými pohledy na etická dilemata v oblasti sociální práce, na jejich různé dělení a konkrétní příklady. Matoušek např. definuje tzv. vývojová dilemata sociální práce, jako jsou:

- Formalizace x deformalizace – formalizací se rozumí institucionalizace sociální práce a její návaznost na sociální správu, zatímco deformalizace znamená návrat sociální práce přímo do rukou sociálních pracovníků. Jako určitou formou deformalizace můžeme vnímat rozvoj neziskového sektoru.
- Profesionalizace x deprofesionalizace – sociální práce vykonávaná profesionály oproti výkonu sociální práce neodborníky (např. přáteli, rodinou, dobrovolníky).
- Normativnost x nenormativnost – normativnost v kontextu sociální práce je chápána jako perspektiva, v níž je hlavním cílem pomoci lidem stojícím na okraji většinové společnosti, aby se do této společnosti úspěšně začlenili, přizpůsobili se jí. Opačný přístup zahrnuje snahu sociálního pracovníka podporovat klienta bez ohledu na normativní a hodnotová omezení většinové společnosti.
- Polyvalence x specializace – polyvalence zdůrazňuje schopnost pracovníka působit v širokém spektru situací a s různými skupinami klientů, zatímco specializace klade důraz na jeho hlubší odbornost v určité oblasti, což umožňuje účinnější intervence.

(Matoušek, 2001)

Kromě vývojových etických dilemat se sociální pracovník v praxi často potýká s konkrétními otázkami, které mohou být vnímány jako dilematické. Níže představuji nejčastější z nich:

- Zasahovat či nezasahovat – Sociální pracovník může čelit složité situaci, v níž se musí rozhodnout, zda a do jaké míry by měl zasáhnout do situace klienta. Například zdali odebrat či neodebrat dítě z rodiny. Nesprávné rozhodnutí může mít negativní dopady na klienta či vyústit v nežádoucí následky.

- Pomoc x kontrola – Sociální pracovník se může dostat do dilematu mezi poskytováním pomoci klientovi a zároveň udržováním určitého stupně kontroly nad situací. Někdy může být těžké najít rovnováhu mezi autonomií klienta a zajištěním bezpečného a podpůrného prostředí.
- Zakázka klienta oproti jemu bezpečí – Sociální pracovník může čelit situaci, kdy klient vyjádří touhu nebo potřebu, která by mohla ohrozit jeho vlastní bezpečí. Nastává otázka, zda dát přednost právu na sebeurčení klienta nebo povinnosti chránit jeho bezpečnost.
- Zákonná povinnost oznámit trestní čin či trestný čin neohlásit – Sociální pracovník může stát před obtížným rozhodnutím, pokud se od klienta dozví o trestném činu. Zákon mu může na jedné straně nařizovat, aby tuto informaci oznámil, ale současně hrozí, že by ohlášení mohlo ohrozit důvěru klienta v pracovníka nebo dokonce narušit celkové řešení situace klienta, které postupně směřuje k pozitivnímu výsledku.
- Udržení či porušení hranic – v naléhavých situacích může být pro sociálního pracovníka obtížné udržet běžné profesionální hranice. Například poskytnutí menší finanční pomoci klientovi na platbu nájemného, aby nedošlo k jeho vystěhování.

Sociální pracovníci často pociťují nejistotu a mohou propadat dojmu, že svou práci nedělají správně, neboť nemají jistotu, k jakému výsledku jejich rozhodnutí povedou. Absolutně vyloučit chyby není možné; lze je však minimalizovat tím, že hodnocení a posuzování v rámci pomoci bude co nejotevřenější a bude zohledňovat konkrétní kontext dané situace (Janebová, 2007). Bohužel přesný návod na správné řešení etických dilemat neexistuje, nicméně Reamer (2018) ve své publikaci nabízí obecný postup, kterým by se sociální pracovník měl řídit při zvažování a řešení složitých situací. Nejprve je stěžejní identifikace etických dilemat, zahrnující rozpoznání střetů hodnot a povinností sociální práce. Následně je nezbytné rozpoznat všechny potenciálně ovlivněné strany a zvážit možné scénáře. Pro každý z těchto scénářů je důležité pečlivě posoudit argumenty pro a proti, zahrnující etické kódy, teorie a principy sociální práce, relevantní právní normy a osobní hodnoty. Na závěr je vhodná konzultace s kolegy a odborníky, která poskytne potřebnou perspektivu a podporu pro finální dobře uvážená rozhodnutí.

2.2.1 Syndrom vyhoření

Profesionálové se v oblasti sociální práce často ocitají v situacích nesoucích značnou psychickou zátěž. Tato zátěž může vycházet z různých faktorů včetně etických dilemat, emočních výzev, pocíťovaných zklamání či komplexních problémů klientů. Tyto stresující situace mnohdy v pracovníkovi kumulují vyčerpání a v extrémních případech mohou vyústit v syndrom vyhoření.

Podle Maroon (2012) existují ve výzkumu syndromu vyhoření dvě hlavní východiska. První se zabývá vnímáním vyhoření jako vnitřní duševní reakce, kterou klinická psychologie zkoumá s ohledem na osobnostní charakteristiky jedince. Druhé východisko, podporované sociální psychologii, interpretuje vyhoření jako výsledek vnějších vlivů, zejména pracovního prostředí a pracovních podmínek.

Syndrom vyhoření je komplexním souborem příznaků, které se obvykle projevují u osob, jež se hlouběji zapojují do oblasti pomáhajících profesí. Tento stav zahrnuje ztrátu elánu, radosti ze života a zejména vyčerpání energie a nadšení, jež jsou nezbytné pro úspěšné vykonávání profese. Postupně dochází k celkové stagnaci a až rezignaci. Dotyčný projevuje frustrované chování, předrážděnost, nedůvěru, depresivní nálady, apatii, cynismus a celkové vyčerpání (Jankovský, 2003). Syndrom vyhoření negativně ovlivňuje i samotnou praxi sociální práce. Pracovník manifestuje nedostatek zájmu o konkrétní případ, projevuje neangažovaný postoj k situaci klienta, ba dokonce vykazuje odpor vůči klientovi. Dochází k úbytku kreativity, snížení citlivosti na jednotlivé případy a rigidnímu lpění na standardních postupech. Profesionál se v práci pohybuje bez energie, minimalizuje interakce s klientem a upřednostňuje administrativní úkony. To vede ke ztrátě efektivní komunikace na pracovišti, častým absencím z práce, konfliktům a může vyústit až ke zneužívání klientů (Gulová, 2011). Syndrom vyhoření v oblasti pomáhajících profesí, zejména v sociální práci, přináší také mnoho ekonomických důsledků. Častá onemocnění způsobují absenci v práci a mnoho jedinců, kteří se s tímto syndromem potýkají, nakonec opouští sociální práci buď zcela, nebo předčasně odchází do důchodu (Claxton a kol., 2008 v Maroon, 2012).

Existuje mnoho způsobů, jak předcházet syndromu vyhoření v oblasti sociální práce. Ty zahrnují kvalitní přípravu na profesi, která obsahuje výcvik v nezbytných sociálních dovednostech, jasnou definici poslání organizace a metod práce, stejně jako profesionální role pracovníka a jeho náplně práce. Mezi účinná opatření patří systém školení pro nové pracovníky, možnost využití profesionálního poradenství poskytovaného zkušeným odborníkem buď ve vlastní instituci nebo jinde, a existence programu osobního

rozvoje s podporou dalšího vzdělávání pracovníků ze strany zaměstnavatele. Kromě toho, je zásadní průběžná supervize (Matoušek, 2003). Supervize je „kvalifikovaný dohled nad průběhem programu nebo projektu zaměřený na kvalitu činnosti pracovníků (profesionálů či dobrovolníků). Podle většiny teoretiků má supervize tři funkce: vzdělávací, podpůrnou a řídicí“ (Matoušek, 2008). Jiným preventivním opatřením může být změna pracoviště v rámci stejného oboru nebo dokonce úplná změna profese (Jankovský, 2003).

Pro účinnou prevenci syndromu vyhoření se doporučuje začlenit do každodenní praxe i několik dalších opatření, mezi která patří: udržovat realistická očekávání a snížit na sebe nároky, naučit se odmítat nežádoucí povinnosti, aktivně předcházet komunikačním problémům, být otevřený k sobě a druhým, pravidelně obnovovat energii, eliminovat negativní myšlení, využívat dostupnou pomoc od druhých a nepropadnout syndromu pomocníka (Jeklová, 2006).

3. Sociální percepce a postoje

V této kapitole se budeme hlouběji věnovat sociální percepci a postojům vzhledem k zaměření diplomové práce. Předtím než však popíšeme specifika sociální percepce a postojů, vytyčíme obecný rámec prostřednictvím definice vnímání. Vnímání, jakožto široce pojatý proces identifikace, diskriminace a zjišťování předmětů a jejich vlastností, nám poskytuje základní povědomí o okolní realitě. Tato obecná perspektiva nám následně umožní lépe porozumět tomu, jak sociální vnímání neodmyslitelně ovlivňuje naše interakce, postoje a chování v sociálním prostoru.

3.1 Percepce

Dle Velkého sociologického slovníku je vnímání (neboli percepce) proces, při kterém identifikujeme, rozlišujeme, zjišťujeme a reflektujeme předměty a jejich vlastnosti, stejně jako vzájemné vztahy mezi nimi a jejich časoprostorové aspekty ve vztahu k nám. V tomto kontextu je vnímání chápáno jako stupeň smyslového poznání, což znamená, že se odlišuje od jednoduchého čítí. Zatímco čítí souvisí s jednotlivými vlastnostmi věcí a jevů, jako jsou barvy a zvuky, vnímání se zaměřuje na celkový dojem a vzájemné propojení těchto vlastností ve smyslově názorné podobě. Vnímání je považováno za počátek psychických procesů (Petrušek, 1996).

Vnímáním tedy můžeme obecně rozumět „individuálně charakteristický způsob porozumění realitě, jež směřuje k dalšímu zpracování vnímaných informací, jejich srovnání s již existujícími poznatky a k následnému zhodnocení a zařazení do určité kategorie“ (Vágnerová, 2016). V širším významu jde o chápání celkové situace (Hartl, 2015).

Plháková (2004) pojednává o vnímání ve své publikaci více z biologické perspektivy. Dle ní je vnímání procesem, který spočívá v organizaci a interpretaci informací z našich smyslů. Tyto informace putují do mozku, kde jsou tříděny a zpracovávány, a nakonec interpretovány v lidském vědomí jako vjemy. Tato interpretace často vychází z neúplných údajů získaných našimi smysly. Kromě smyslů se na této interpretaci podílejí i naše postoje, emoce, zájmy, hodnoty, zkušenosti a očekávání (Čáp, 2001; Vágnerová, 2012; Plháková, 2004).

Existují různé druhy vnímání, které se rozlišují především podle specifických smyslových orgánů na: zrakové, sluchové, čichové, chuťové a hmatové. Tyto formy vnímání

nám poskytují informace o vnějším světě. Kromě toho získáváme informace i o procesech a stavech uvnitř našeho těla. K tomu slouží vnímání kinetické, proprioceptivní a interoceptivní. (Čáp, 2001).

Během procesu vnímání probíhají dva důležité kroky. Prvním z nich je oddělení percepční figury od neurčitého pozadí a vymezení hlavních kontur objektů. Dle Atkinson (2003) můžeme tento krok nazvat tzv. lokalizací, tedy odlišením objektů a jejich pozadí, aby bylo možné určit jejich polohu. Druhým krokem v procesu vnímání je rozpoznávání, což zahrnuje porozumění a pojmenování percipovaných objektů (Plháková, 2004).

Na závěr této kapitoly shrnujeme, že pro proces vnímání jsou kromě smyslových orgánů nezbytné i nervové dráhy a příslušné části mozku, které mají významný podíl na celém tomto procesu (Čáp, 2001). Vnímání umožňuje jednotlivci porozumět svému okolí, rozlišovat mezi známými a neznámými podněty a situacemi a na základě těchto informací se orientovat ve svém prostředí (Vágnerová, 2012). Každý člověk však vnímá svět jedinečným, osobitým způsobem, což je způsobeno především rozdíly v sociálních zkušenostech a v individuální psychické organizaci, tedy v osobnosti daného jedince. V tomto smyslu si každý člověk vytváří svou vlastní „percepční realitu“, která se vyznačuje určitou kontinuitou a stabilitou (Plháková, 2004).

3.2 Sociální percepce

Na úvod je vhodné upozornit, že se v odborné literatuře můžeme setkat i s termínem „sociální kognice“ (sociální poznávání). Tento pojem je obecnější a zahrnuje i pojem sociální percepce, který se z historického hlediska dnes jeví jako méně vhodný, neboť pojem percepce se omezuje pouze na obraz objektu, vytvářený jeho vnímatelnými znaky. Sociální percepce ale chápeme nejen jako fyzické vnímání toho druhého, ale i vnímání jeho psychologických charakteristik. Proto se dnes někteří autoři přiklání spíše k termínu sociální kognice. Nakonečný (2009) však zdůrazňuje, že oba termíny jsou zaměnitelné.

Psychologický slovník definuje sociální percepce jako vnímání osob na rozdíl od vnímání předmětů, které odráží předchozí sociální zkušenosti jednotlivce (Hartl, 2015). Jde o porozumění tomu, jak si jedinec vytváří dojmy o charakteristikách a vlastnostech ostatních lidí, jak vnímá jejich emoce a jak interpretuje jejich chování (Výrost, 2008). Patří sem i percepce a posuzování sebe samého, stejně jako vnímání sociálních situací (Nakonečný, 2009). Autor Heinzen mluví o tzv. percepce osob, u které vysvětluje, že lidé

vnímají jeden druhého na základě prvních dojmů z jejich chování a předpokladů o tom, jaké vlastnosti s tímto chováním souvisí (Heinzen, 2019).

Jak jsme již zdůraznili v předešlé kapitole, vnímání je specifický a individuální proces ovlivněný mnoha faktory (osobní zkušenost, hodnoty, postoje atd.). Toto tvrzení platí i pro oblast sociální percepce. Nakonečný (2009) hovoří o tzv. interindividuálních rozdílech v sociální percepci osob. Jako konkrétní příklad můžeme porovnat různé vnímání důvěryhodnosti sociálních pracovníků. Někteří lidé mohou vnímat sociální pracovníky jako autoritativní a důvěryhodné osobnosti, schopné řešit sociální problémy. Tato skupina lidí bývá ochotná s nimi spolupracovat a přijímat jejich rady a doporučení. Naopak, jiní jedinci mohou mít negativní předsudky vůči sociálním pracovníkům, vnímat je jako někoho, kdo se snaží vměšovat do jejich života, nebo kdo nemá dostatek znalostí k řešení jejich konkrétních problémů. To může být způsobeno negativní zkušeností klienta s pracovníkem, který vůči němu projevil odměřený až nepřátelský přístup z důvodu svého profesního vyhoření. Tato skupina lidí může být následně skeptická nebo rezistentní vůči spolupráci se sociálními pracovníky.

Nakonečný (2009) upozorňuje, že emocionálně zdůrazněné představy o druhých nebo společnosti přetrvávají, i když se prokáže jejich nepravdivost. Lidé mají sklon držet se svých přesvědčení i přes existenci fakt, které tato přesvědčení vyvracejí. V kontextu vnímání sociálních pracovníků klienty to znamená, že i když se klientovi může objektivně ukázat, že sociální pracovník není neautoritativní nebo nedůvěryhodný, klient může stále setrvávat ve svém původním, emocionálně založeném pohledu.

3.2.1 Faktory ovlivňující sociální percepci

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, sociální percepci lze chápat jako proces, prostřednictvím kterého jednotlivci interpretují, rozumějí a reagují na sociální svět kolem sebe. Tento proces je však ovlivněn řadou faktorů, mezi něž patří:

- Životní zkušenosti – každý jedinec má unikátní životní příběh a zkušenosti, které formují jeho sociální vnímání. Například v oblasti sociální práce může pracovník, který má osobní zkušenost s péčí o starší osoby, mít jiný pohled na potřeby a výzvy starších lidí než jeho kolega, který tuto zkušenost nemá.
- Současná míra informovanosti – informace, které máme v daném okamžiku o druhé osobě, o sociální situaci a o sobě samém, ovlivňují naše sociální

vnímání. Například sociální pracovník, který je dobře informován o specifických potřebách klienta, bude schopen lépe porozumět a reagovat na jeho situaci.

- Aktuální motivace – naše motivace vnímat druhou osobu a komunikovat s ní ovlivňuje naše sociální vnímání. Emoce a postoje hrají v tomto procesu významnou roli. Velký vliv má i vztah mezi vnímanou osobou a vnímajícím.

(Kopecká, 2015)

Vnímání a posuzování druhých osob, ale i sebe sama lze podle Nakonečného přirovnat k tzv. laické psychologii, v níž však dochází k mnoha chybám, předsudkům, zjednodušováním a percepčním tendencím. Tyto jevy často neposkytují zcela spolehlivý obraz druhé osoby (Nakonečný, 2009). Jmenujeme nejčastější chyby v interpersonální percepci:

- Efekt primárnosti – jedná se o fenomén, kdy první informace, které o dané osobě získáme, mají větší vliv na formování dojmu než informace následující; poskytují nám kontext, ve kterém nadcházející informace interpretujeme.
- Efekt novosti – na rozdíl od předchozího efektu se jedná o situaci, kdy později získané informace mají větší vliv na formování dojmu než informace primární (Výrost, 2008).
- Halo efekt – označuje situaci, kdy je celkové sociální vnímání osoby postaveno pouze kolem jediné vlastnosti (Heinzen, 2019). Znamená to tedy dominanci určité vlastnosti při tvorbě dojmu o osobě, přičemž některé vlastnosti jsou považovány za důležité bez ohledu na jejich pořadí prezentace (Výrost, 2008).
- Implicitní teorie osobnosti – jedná se o soubor předpokladů, které si osoba, často nevědomky, vytváří o vzájemných souvislostech mezi rysy osobnosti, zahrnující běžné představy jako například, že vřelost a srdečnost souvisí pozitivně se štědrostí (Colman, 2015). „Spočívá v rozvíjení určité zjištěné vlastnosti do dalších charakteristik“ (Kelley, 1950 v Nakonečný, 2009).
- Efekt mírnosti a shovívavosti – spočívá v tom, že lidé hodnotí sympatické osoby v pozitivních vlastnostech vysoce a v negativních naopak nízko – pozitivní vlastnosti jsou přeceňovány a negativní podhodnocovány (Nakonečný, 2009).

- Logická chyba – Na základě určitých zkušeností předpokládáme, že určité vlastnosti jsou vzájemně "logicky" propojeny. Například můžeme pozorovat, že několik vysokých a statných mužů je rozhodných a energických. Avšak není to obecné pravidlo, že každý vysoký a statný muž má tyto vlastnosti (Gillernová, 1997).
- Pygmalionův efekt – týká se situace, kdy naše představy o ostatních lidech ovlivňují naše vlastní jednání a tím i jejich chování. Když například očekáváme, že někdo bude nevlídný, a proto se k němu budeme chovat chladně, může se stát, že se k nám opravdu tato osoba začne chovat nezdvořile – a tím se naše očekávání naplní (Heinzen, 2019).
- Stereotypy a předsudky – Stereotypy jsou zjednodušená a příliš obecná schémata, která vznikají, když jedinec předpokládá, že všichni členové určité skupiny mají stejné vlastnosti bez ohledu na jejich individuální odlišnosti. Předsudky jsou intenzivnějšími stereotypy, které jsou emočně zabarvené. Jedná se o souzení nebo hodnocení lidí založených na jejich vnímaném členství v určité skupině (Gillernová, 1997).

3.3 Postoje

Mít vůči něčemu postoj znamená zaujmout vzhledem k nějakému objektu, jímž může být cokoli (věc, událost, idea, bytost a podobně), hodnotící stanovisko (Nakonečný, 2009). Tento relativně stabilní aspekt lidské povahy, který odráží naučenou dispozici jedince chovat se určitým způsobem k nějakému objektu (Hayes, 2021), následně generuje reakce (v rámci postojů) nesoucí hodnotící informaci. Ta vyjadřuje vztah k danému objektu, a to buďto pozitivní (upřednostňování) nebo negativní (odmítání). Postoj tedy není neutrální. Umožňuje nám objekty posuzovat jako žádoucí či nežádoucí, dobré nebo špatné (Nakonečný, 2009). Autorka Atkinson (2003) se shoduje s tímto pohledem, když popisuje postoj jako „sympatii nebo nesympatii – pozitivní nebo negativní hodnocení a reakce vztahující se k objektům, osobám, skupinám a situacím nebo k dalším aspektům světa“. Postoje jsou součástí osobnosti, souvisí se sklony a zájmy jednotlivce a předurčují jeho poznání, chápání, myšlení a cítění (Hartl, 2015).

Každý člověk má mnoho postojů, které se spojují v tzv. individuální systém postojů. V tomto systému jsou pro jedince některé postoje centrální a důležité, zatímco jiné

jsou periferní, týkající se méně významných objektů, a tudíž jsou i méně diferencované. Centrální postoje se vztahují k objektům, které jsou jednotlivci psychologicky blízké a k nimž má silný citový vztah, ačkoli tento vztah nemusí být vždy pozitivní (Nakonečný, 1997).

3.3.1 Složky postoje

Každý postoj má i svou vnitřní strukturu. Většina akademických prací se opírá o tzv. trojdimenzionální neboli tříložkový model postojů, ze kterého vycházíme i v této práci. Dle tohoto modelu obsahuje každý postoj tři základní komponenty a to kognitivní, emocionální a behaviorální (Nakonečný, 2009). Pro úplnost je důležité poznamenat, že odborné prameny popisují také dvousložkový nebo dokonce jednosložkový model postojů. Dvousložkový model se zaměřuje pouze na kognitivní a emoční složku, zatímco jednosložkový model se soustředí pouze na složku emocionální.

- Kognitivní (poznávací) – zahrnuje to, co o objektu postoje víme, co si o něm myslíme a jak ho chápeme. Je to názor jedince na tento objekt či situaci.
- Emocionální (afektivní, citová) – zahrnuje emoce, které v nás objekt vyvolává neboli co k objektu cítíme. Tento prožitek může být příjemný či nepříjemný a dle toho můžeme rozlišit postoj pozitivní či negativní, který může mít různou intenzitu. Právě afektivní složka postoje má velký vliv na naše rozumové hodnocení.
- Behaviorální (konativní) – vyjadřuje naši připravenost jednat neboli snahu chovat se vůči objektu postoje určitým způsobem.

(Nakonečný, 2009; Vágnerová, 2005; Výrost, 2008 v Vaněčková, 2021)

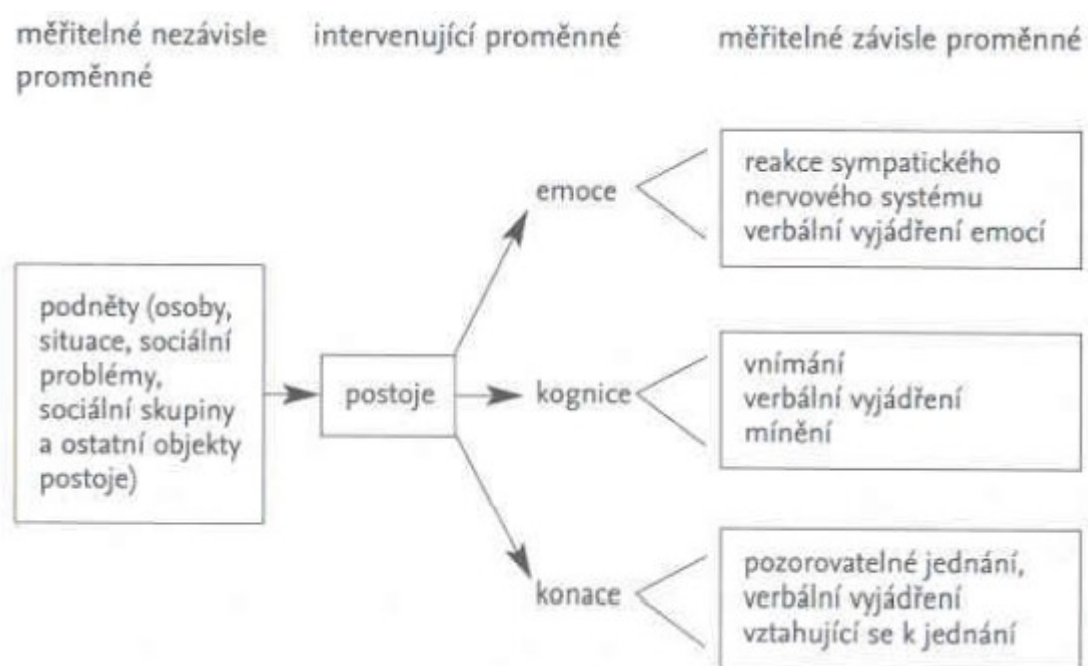
Konkrétní příklady výše uvedených složek postojů, můžeme ilustrovat na běžných negativních postojích vůči menšinám. Ty zahrnují negativní stereotypy (negativní přesvědčení o dané skupině a její vnímání – kognitivní složka), předsudky (negativní pocity vůči menšině – afektivní složka) a diskriminací (negativní jednání vůči menšině – behaviorální složka) (Atkinson, 2003).

Nakonečný (2009) zdůrazňuje, že emocionální stránka postoje je klíčovým faktorem při určování síly postoje, protože mu dodává subjektivní význam. To může mít za

následek, že postoje silně ovlivněné emocemi, zejména předsudky, mohou být naprosto iracionální a mohou být spojeny s falešnými informacemi.

Autoři M. J. Rosenberg a C. I. Hovland zobrazili vnitřní strukturu postoje pomocí schématu, znázorněného na obrázku č. 1, v jedné z jejich teorií. V této interpretaci je postoj chápán jako konstrukt, jehož části jsou hypotetické konstrukty odvozené z pojetí postoje a jeho projevů. Postoj je zde vnímán jako „predispozice reagovat na určitou třídu podnětů specifickou třídou odpovědí“ (Nakonečný, 2009).

Obrázek č. 1 - Vnitřní skladba postoje

Zdroj: Nakonečný, 2009

3.3.2 Funkce postojů

Postoje plní celou řadu různých psychologických funkcí. Lidé mohou sdílet totožné postoje z rozdílných důvodů, a i sám člověk může zastávat určitý postoj z více než jednoho důvodu. Funkce, které postoj u jednotlivce plní, ovlivňuje míra, jakou je tento postoj v souladu s ostatními postoji dané osoby a jak snadno se může změnit (Atkinson, 2003). Níže uvádíme základní z nich:

- Instrumentální funkce – spočívá ve schopnosti postojů sloužit jako nástroje nebo prostředky pro dosažení určitých cílů nebo potřeb jednotlivce. To

znamená, že postoj k něčemu může být použit jako strategie či prostředek k dosažení určitého prospěchu, ochrany nebo naplnění konkrétních potřeb.

- Znalostní funkce – tuto funkci plní postoje, které nám usnadňují formování našeho pohledu na svět a přinášejí do našeho myšlení strukturu v množství informací, s nimiž se každodenně setkáváme.
- Hodnotová funkce – tuto funkci mají postoje, které vyjadřují naše hodnoty nebo odrážejí naše sebepojetí. Mají schopnost odrážet, za jak důležité či přitažlivé považujeme určité objekty nebo situace a do jaké míry jsme ochotni se k nim chovat nebo je podporovat.
- Ego-obraná funkce – jedná se o schopnost postojů chránit naši sebeidentitu a sebevědomí. Pomáhají nám obhájit naše postoje a přesvědčení proti pochybnostem, protikladným názorům či hrozbám pro naši identitu.
- Sociálně adjustační funkce – spočívá v tom, že postoj jedince k určité věci či skupině mu napomáhá přizpůsobovat se společenským normám a očekáváním. Jedinec tak své postoje může použít k tomu, aby se začlenil do sociálního prostředí, vyhýbal se konfliktům nebo aby získal přijetí od ostatních.

(Atkinson, 2003)

Pro úplnost uvádíme, že většina dostupných literárních pramenů používá obdobné rozdělení funkcí postojů. Některé zdroje dokonce detailně rozebírají a popisují rozmanité funkce postojů. Vágnerová (2004) uvádí, že postoje především slouží ke snadnější orientaci ve světě, dodávají jistoty v řešení řady různých problémů, mnohé z nich slouží k regulaci chování, činí lidské jednání srozumitelnějším a předvídatelnějším a mohou mít i funkci ochranou, kdy slouží jako obrana před nepříjemnými pocity, nejistotou či ztrátou sebeúcty.

Empirická část

4. Návrh a plán výzkumu

4.1 Cíl výzkumného šetření

Předkládaná práce si kladla za cíl zjistit, jak studenti Univerzity Karlovy, kteří nestudují sociální práci, percipují tento obor ve svém sociálním kontextu. Tato otázka je důležitá pro porozumění obecných postojů mladé generace, konkrétně vysokoškolských studentů, k oboru sociální práce a pro identifikaci možných předsudků, stereotypů nebo nepochopení spojených s tímto oborem.

Dalším dílčím cílem výzkumu bylo analyzovat možné rozdíly v postojích k oboru sociální práce mezi studenty různých fakult Univerzity Karlovy, kteří se na tento obor neorientují. Tento cíl byl důležitý pro porovnání vnímání oboru sociální práce mezi studenty různých studijních oborů a pro identifikaci možných faktorů ovlivňujících tuto percepci.

4.1 Výzkumné otázky

Pro účely dosažení cíle předkládané diplomové práce byla formulována následující hlavní výzkumná otázka (HVO):

- **Jak studenti Univerzity Karlovy sociálně percipují obor sociální práce?**

Jako nezbytná součást, doplnění HVO za účelem hlubší analýzy, byly dále zformulovány tři vedlejší, dílčí otázky (VVO), směřujících k hlubšímu porozumění percepcie oboru sociální práce studenty Univerzity Karlovy. Tyto otázky byly koncipovány tak, aby reflektovaly trojdimenzionální model postojů, kterým jsou emoce, chování a myšlení. Každá z dimenzí tak byla následně analyzována prostřednictvím níže uvedených specifických otázek:

1. VVO

Jaké myšlenky a představy o oboru sociální práce jsou uváděny studenty Univerzity Karlovy?

2. VVO

Jaké emoce a pocity evokuje mezi studenty Univerzity Karlovy obor sociální práce?

3. VVO

Jaké je chování, činy, projevy studentů Univerzity Karlovy vůči situacím, osobám, předmětům a dalším spojených s oborem sociální práce?

5. Metodologie

Vzhledem k charakteru tématu a stanoveným cílům této práce jsme se rozhodli pro aplikaci kvalitativního výzkumu. Tento přístup nám umožnil detailněji zkoumat a porozumět sociální percepci oboru sociální práce ze strany studentů Univerzity Karlovy, neboť spočívá v hloubkovém poznávání zkoumaných jevů a pochopení všech podstatných souvislostí jevu (Mišovič, 2019). Kvalitativní analýza nám poskytla hlubší vhled do postojů, názorů a interpretací respondentů, což bylo klíčové pro pochopení komplexních emocí, chování a myšlení spojených s daným tématem.

Kvalitativní výzkum je metodický proces, jenž se zaměřuje na pochopení daného sociálního či lidského problému prostřednictvím různých metodologických tradic. Výzkumník při něm vytváří komplexní a holistický obraz zkoumané problematiky analýzou různých typů textů a získává informace o názorech účastníků výzkumu (Creswell, 1998 v Hendl 2016). Tento typ výzkumu je charakterizován důkladnou deskripcí a komparací získaných informací a dat, přičemž počet sledovaných jedinců je v rámci výzkumu značně redukovaný (Mišovič, 2019). Získáváme tak podrobný popis a porozumění při studiu jednotlivce, skupiny, události nebo fenoménu, což nám umožňuje hlouběji proniknout do sledované problematiky (Hendl, 2016).

5.1 Výběr výzkumného souboru

Pro účely této studie jsme se rozhodli pro tzv. prostý účelový (záměrný) výběr respondentů, tj. specifický výběr jedinců splňujících určitá kritéria. Konkrétně jsme se zaměřili na studenty a studentky Univerzity Karlovy, kteří v akademickém roce 2023/2024 studují v bakalářském nebo magisterském oboru jiném, než je sociální práce. Jednalo se o předem stanovený výběr, kde jsou kritéria pro volbu účastníků předem známá a nezávislá

na výsledcích výzkumu (Hendl, 2016). Výběr respondentů byl proveden na základě jejich ochoty ke spolupráci.

Výzkumu se celkem zúčastnilo třicet devět osob z nichž 24 byly ženy a 15 mužů v průměrném věku 25 let (rok narození respondentů se nacházel v rozmezí let 1993-2003). Vyšší průměrný věk výzkumného souboru byl spojen s převažujícím počtem dotazovaných z magisterských studijních programů (25 osob tj. 64 %). Respondenti byli vybíráni ze dvou předem definovaných skupin: aktuálně studujících oborů přírodovědných a aktuálně studujících oborů humanitních.

Tabulka č. 1 - Základní parametry souboru

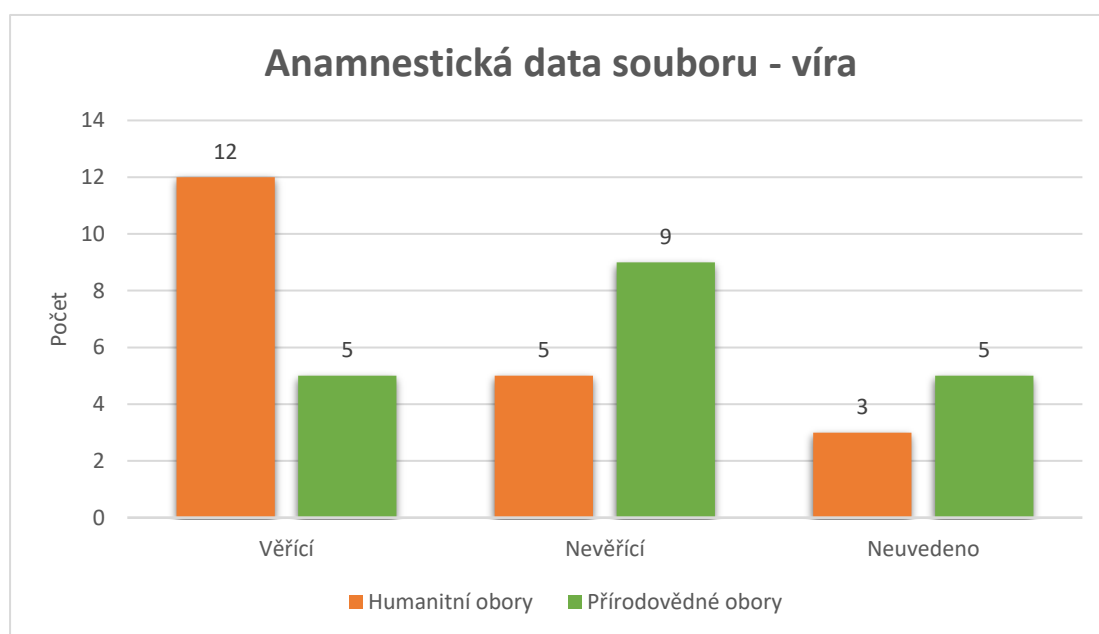
Obory	Pohlaví	Fakulta	Celkem (osob)
Humanitní	Žena	Filozofická	5
		Sociálních věd	3
		Humanitních studií	5
	Muž	Filozofická	3
		Sociálních věd	2
		Humanitních studií	2
Přírodovědné	Žena	Přírodovědecká	5
		Matematicko-fyzikální	1
		Farmaceutická	1
		Lékařská	4
	Muž	Přírodovědecká	2
		Matematicko-fyzikální	5
		Farmaceutická	0
		Lékařská	1

Obě skupiny byly v dotazníkovém šetření zastoupeny téměř rovnoměrně, a to v počtu 19 respondentů studujících přírodní vědy a 20 respondentů studujících humanitní obory. Skupina oslovených z přírodovědných oborů byla složena ze studentů specializujících se na disciplíny v oblasti přírodních věd – biologie, botanika, biochemie, adiktologie, nutriční terapie, obecná matematika, finanční a pojistná matematika, chemie a fyzika materiálů a další. Druhá skupina z humanitních oborů zahrnovala studující humanitní a společenskovední disciplíny – sociologie, mediální studia, veřejná správa a spisová služba, ekonomie a finance, orální historie – soudobě dějiny, český jazyk a literatura, anglický jazyk, studium občanské společnosti a další.

Domníváme se a považujeme za důležité na tomto místě uvést, že námi zvolená metoda sběru dat byla částečně negativně ovlivněna událostí, ke které došlo 21. prosince 2023 na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po této události byla, bohužel, internetová komunikace zasažena omezivacími opatřeními na straně studentů. Mnoho potenciálních respondentů se věnovalo jiným prioritám nežli odpovědím na položky námi zasláného dotazníku – jiné myšlenky, obavy, zpracovávání stresové události, včetně změn v následné výuce vybraných oborů. Doba pro sběr dotazníků byla z tohoto důvodu prodloužena, přesto se však nepodařilo dosáhnout vyššího počtu respondentů, a to v obou skupinách.

Téměř polovina dotazovaných ze souboru, konkrétně 17 osob uvedlo (v poměru 12:5 mezi humanitními a přírodovědnými obory), že jsou věřící. Za ateisty (nevěřící) se označilo 14 studentů a 8 svou odpověď o náboženském vyznání neposkytlo.

Graf č. 1 – Anamnestická data souboru – víra

5.2 Technika sběru dat

Ke sběru dat byl vytvořen nestandardizovaný dotazník s otevřenými otázkami. Dotazník se skládal ze dvou částí. První obsahovala jednotlivé položky, zatímco druhá část sloužila jako anamnestická sekce.

Respondentům bylo v první části dotazníku položeno celkem 9 otevřených otázek. Tato forma byla zvolena proto, že umožnila dotazovaným poskytnout bohatší odpovědi a vyjádřit více svých myšlenek, poznámek, poznatků a názorů k danému tématu. Položky

v této části dotazníku byly navrženy tak, aby odpovídaly trojdimenzionálnímu modelu postojů, tedy aby obsahovaly kognitivní (poznávací), emocionální (citové) a behaviorální (konativní) složky, resp. komponenty.

Položky v dotazníku byly pečlivě vybírány s ohledem na to, aby byly otevřené, neutrální, citlivé a jasné. Hlavní snahou bylo minimalizovat podsouvání určitých odpovědí respondentům prostřednictvím formulace otázek. Níže je uvedeno konkrétní znění položek první části dotazníku:

1. Co si představíte pod pojmem sociální práce?
2. Jaké jsou, podle Vašeho názoru, hlavní cíle činnosti oboru sociální práce?
3. Domníváte se, že obor sociální práce přispívá naší společnosti, a jaké je jeho postavení a prestiž?
4. Považujete činnost v oboru sociální práce za přitažlivou, uspokojující a naplňující?
5. S jakými pocity, prožitky si především spojujete výkon sociálních prací v praxi?
6. Máte nějaké osobní zkušenosti, poznatky, které ovlivnily váš vztah, názory na sociální práci?
7. Zúčastnili jste se někdy dobrovolnické činnosti, projektů, aktivit spojených s oborem sociální práce?
8. Zajímáte se a přispíváte na charitu, charitativní akce – jaké?
9. Vyhledáváte informace nebo rozšiřujete své znalosti v oblasti sociální práce?

Druhá část dotazníku sloužila pro získání základních anamnestických dat o respondentech (pohlaví, rok narození, obor a typ studia, studovaná fakulta). Na konci této kratší sekce byla také zařazena doplňková dobrovolná otázka týkající se na náboženské vyznání. Tato otázka byla zahrnuta, neboť se domníváme, že víra, vztah k náboženství může mít výraznější vliv na vnímání, respektive postoje jedince k pomáhajícím profesím, včetně oboru sociální práce.

5.3 Realizace výzkumu

V období mezi říjnem roku 2023 a lednem 2024 proběhla fáze přípravy, během níž byly primárně provedeny teoretické a rešeršní práce. Toto časové období zahrnovalo shromáždění relevantních teoretických poznatků a rámcové uspořádání informací a kroků pro plánovaný výzkum. Nedílnou součástí přípravy bylo také definování metody sběru dat, která byla klíčová pro fázi výzkumu.

V lednu roku 2024 byl vypracován dotazník pro sběr dat, který byl navržen v online formě pomocí aplikace Google Forms. Tento krok umožnil snadnější a efektivnější způsob shromažďování odpovědí od respondentů. Sběr dat probíhal po dobu přibližně dvou měsíců, a to od poloviny ledna do poloviny března 2024. Tím bylo studentům poskytnuto více času vzhledem k výše popisované události (kap. 5.1).

5.4 Analýza dat

Po ukončení sběru dat byly vyplněné dotazníky (z online aplikace) staženy a vytištěny pro následné analytické zpracování a vyhodnocení. Vytištěné dotazníky byly opakovaně prostudovány a jejich text systematicky analyzován s cílem interpretovat jeho obsah. Postupně probíhal proces kódování, kterým se data dále zpracovávala a analyzovala.

V předkládané práci jsme vycházeli z teorie strukturální analýzy textu v epistemologické podpoře trojdimenzionálního modelu postojů (Novák, 2024). Strukturální analýza v kvalitativním výzkumu je analytická metoda, která se zaměřuje na identifikaci a porozumění základním strukturám, vzorům a vztahům v datech. Naším cílem bylo dosáhnout hlubšímu porozumění datům a odhalit skryté vzory nebo souvislosti, které by mohly vést k novým poznatkům nebo interpretacím, případně být podnětem pro další studie, výzkumné práce, zabývající se nejen postavením sociální práce v dnešní společnosti, motivací ke studiu a reálnému výkonu tohoto oboru či profesní autoritou sociálních pracovníků.

6. Etické aspekty výzkumu

Etické zásady jsou nedílnou součástí každého výzkumného procesu a jsou zásadní pro zajištění integrity a důvěryhodnosti vědecké práce. Respektování etických principů a norem je nezbytné pro ochranu práv a důstojnosti účastníků výzkumu. Etická pravidla však neslouží pouze k ochraně účastníků výzkumu, od nichž získáváme data, ale chrání i samotné výzkumníky, např. jejich soukromí a osobní údaje (Miovský, 2006).

Etika výzkumu se opírá jak o psaná, tak o nepsaná pravidla. Mezi psaná pravidla patří obecné dokumenty, jako je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a další nadnárodní dokumenty (Mišovič, 2019), například Směrnice Evropské unie týkající se ochrany osobních údajů (GDPR). V rámci národní legislativy České republiky je taktéž nezbytné dodržovat etické normy, které jsou stanoveny v právních předpisech, a zajistit soulad s mezinárodními standardy etiky ve výzkumu. Mezi nepsaná pravidla můžeme zařadit především výzkumníkovu empatii vůči respondentům.

Etické normy výzkumu se aplikují v každé fázi jeho průběhu, zahrnující přípravu, realizaci, interpretaci a prezentaci dat. Dále je pro výzkumníka závazné poskytnout komplexní informace o průběhu výzkumného procesu nejen vědecké obci, ale i dalším uživatelům (Mišovič, 2019).

Z hlediska etiky výzkumu jsme zajistili, aby účastníci byli informováni o zachování anonymity a o účelu této práce. Dále jsme jim poskytli možnost seznámit se s výsledky studie, čímž jsme dodrželi zásady transparentnosti a respektu k jejich účasti.

7. Analýza, interpretace a prezentace získaných dat

V rámci analýzy a interpretace získaných dat položek dotazníku jsme data strukturovali do jednotlivých kategorií a podkategorií odpovídajících opakujícím se trendům a tematickým vzorům identifikovaným v odpovědích respondentů. Tyto kategorie následně vytvořily základ pro prezentaci dat v podobě jednotlivých podkapitol.

7.1 Obecné představy o sociální práci

Téměř všichni respondenti z obou sledovaných skupin vyjádřili shodu ve svých představách o oboru sociální práce. Lze konstatovat, že jejich výpovědi, představy obecně spojují sociální práci s **poskytováním pomoci lidem v nouzi nebo péčí o potřebné**. Konkrétně ve svých odpovědích používali slova jako pomoc: „sociálně slabým“, „lidem v nouzi“, „sociálně potřebným“, „znevýhodněným lidem“, „nepřízpůsobivým“, „pro potřebné“, „pro slabší skupiny“. Pouze jedna z respondentek humanitního oboru svou odpověď generalizovala slovy „práce lidí pro lidi“ a již blíže svoji výpověď nespécifikovala.

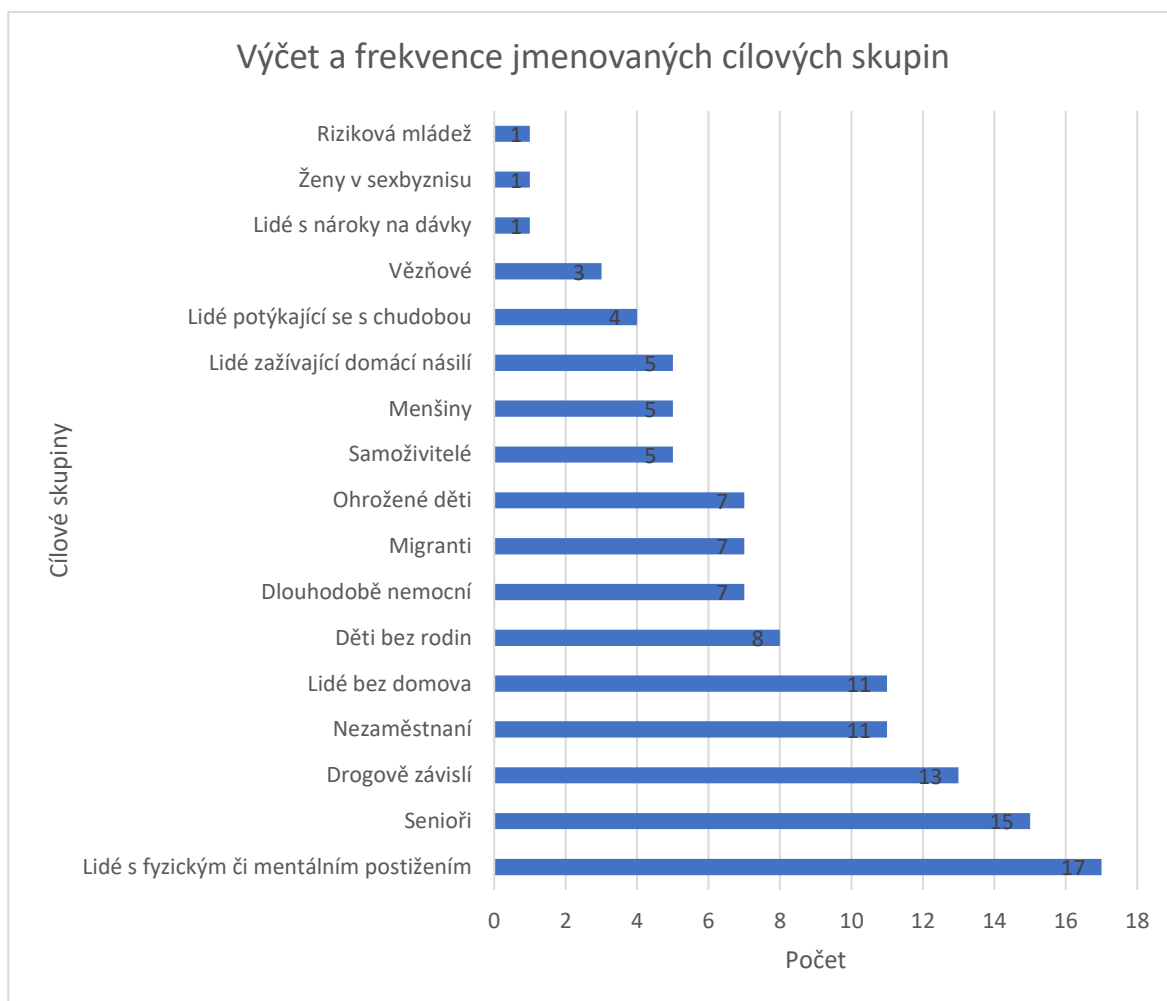
Někteří respondenti také projevíli vysokou míru **uvědomění si rozsahu této práce a pomoci**, resp. šíří okruhu dotčených osob, klientů. Bohatší výčet – alespoň tři konkrétní cílové skupiny sociálních pracovníků, uvedlo 72 % dotazovaných. Graf č. 2 (zařazen na konci této kapitoly) poskytuje přehled a frekvenci zastoupení cílových skupin.

Různé služby a konkrétní způsoby poskytování sociální pomoci v praxi popsalo 12 respondentů: „Pomoc může, samozřejmě, být materiální či finanční, ale velmi často jde o pomoc psychologickou“, „...poskytování služeb a poradenství“. „Představím si práci nejen v kanceláři, ale hlavně v terénu, práci ve státním sektoru, neziskových i komerčních organizacích.“. „Asi úřednická činnost (úřady práce, sociálka na úřadech, dávky) a pomoc v praxi (pečovatel, streetworker, sociální kurátor pro vězně)“.

Celkem 4 respondenti (studenti humanitních oborů), v rámci své představy o pojmu sociální práce, poukázali na **spojení výkonu sociální práce s odbornou podporou, kooperací dalších odborných profesí**, což naznačuje jejich povědomí o tom, že sociální práce je multidisciplinárním oborem. Příkladem je výrok: „Práce pro lidi, která je hodně různá, musí pomáhat právníci, psychologové, speciální pedagogové, zdravotníci“.

Ve všech výpovědích, představách o oboru jsme zaznamenali pouze jednu odpověď, implikující spíše **stereotypní představu respondenta o oboru** sociální práce, která se projevila jeho stručnou odpovědí na první položku dotazníku (co si představí pod pojmem sociální práce): „*Paní na úřadu práce*“. Jiní dva účastníci dotazníkového šetření oproti tomu obecně popsali **předsudky** vůči sociálním pracovníkům, a i klientům sociální práce, které podle nich převládají ve společnosti, přestože sami se s těmito názory neztotožňovali: „*Často jsou sociální pracovníci popisováni jako nevstřícní, komisní, úseční, jednají s pohrdáním*“. „*Ve společnosti je od mladých i starších občas slyšet, že sociální pracovníce dnes dělá hlavně se sockami, nepřízpůsobivými...vyplácí jim peníze nás všech, starají se o nezaměstnané i když pracovat nechtějí*“. Jeden respondent naopak zdůraznil, že sociální práce „*...není jen výkon práce sociální pracovnící Zubatou z filmu Kolja*“. Tímto přirovnáním jasně stereotypizaci této profese odmítl.

Graf č. 2 – Výčet a frekvence jmenovaných cílových skupin

7.2 Cíle sociální práce

Z teoretické části této práce již víme, že za jeden z hlavních cílů oboru sociální práce můžeme považovat **zlepšení kvality života jednotlivců**. S tímto cílem korespondovaly odpovědi celkem 15 respondentů, kteří za hlavní cíl činnosti oboru považovali pomoc lidem k lepšímu či normálnímu životu, vyjádřené popisem: „Zlepšit život sociálně slabším jedincům...“, „...pomáhat zvládat a zlepšit klientům život, jeho kvality“. *Pomoci řešit, zajistit usnadnit běžný život, když to někdo ze závažných důvodů nezvládá nebo je v kritické situaci*“. Konkrétním příkladem zlepšení, pomoci pak byla i výpověď studentky humanitních studií: „*Pomocť lidem s fungováním (úřady, nemocnice, a podobně)*“.

Dalším cílem, na kterém se shodlo celkem 12 dotazovaných bylo **začlenění potřebných do většinové společnosti**. „...*pomoci jim začlenit se do společnosti a snažit se zajistit, že budou vnímáni okolím i sami sebou stejně, jako zbytek společnosti*“. Jeden z respondentů k tomuto tématu uvedl jako cíl „*boj proti diskriminaci*“.

Zastoupeným cílem byla ve výpovědích 9 respondentů i **prevence sociálního vyloučení**, ke kterému se 4 respondenti vyjádřili obecně: „*předcházet negativním jevům jako důsledku změn u lidí a společnosti*“, 5 respondentů uvedlo jako konkrétní příklad cíle oboru sociální práce prevenci edukací - 3 z nich pak i formou svépomoci: „...*učit lidi, aby si uměli pomoci sami*“, „*Naučit sociálně potřebné využívat nastavený systém pomoci*“.

Zajímavým tématem, které se objevilo ve dvou výpovědích k položce byla **kontrola jako cíl**. Respondenti se k ní vyjádřili pozitivně jako k důležitému cíli sociální práce, neboť považují za klíčové, aby byl systém pomoci chráněn před zneužitím: „*Taky kontrolovat, aby nebyla pomoc zneužívána*“, „*Na základě zákonů dávat, ale i kontrolovat příspěvky...a cílem by mělo být, aby lidi nezneužívali podporu státu*“. Tato vyjádření k položkám byla od studentů humanitních a přírodovědných oborů.

Jeden z respondentů velmi obecně až lakonicky popsal cíl sociální práce jako „*blaho všech*“.

7.3 Prestiž a přínos sociální práce

Všichni účastníci dotazníkového šetření (39 studentů) se ve svých výpovědích shodli, že **prestiž** sociální práce je v České republice nízká ne-li téměř nulová. „*V současné době tento obor nemá postavení a prestiž takovou, jakou by si zasloužil*“. „*Velkou prestiž*

nemá“, „...prestiž v něm ale nevidím“. Jeden z účastníků uvedl: „...pravděpodobně záleží také na tom, z jaké pozice se touto prací zabýváte. Třeba ministr práce a sociálních věcí je v jiné pozici než streetworker, nebo pracovníce zabývající se drogově závislými...“. Tato výpověď naznačila, že vnímání prestiže oboru sociální práce je pravděpodobně ovlivněno pracovními pozicemi. Různé pozice v oboru mohou vést k odlišnému pohledu na prestiž a hodnotu práce sociálních pracovníků.

Jedním z často opakujících se trendů, který byl uváděn jako důvod nízké prestiže, byly **finanční aspekty**. Práci sociálního pracovníka za nedostatečně finančně ohodnocenou označilo 8 dotazovaných. „Myslím, že tyto práce nejsou moc dobře placené“, „...protože je takové zaměstnání špatně finančně ohodnoceno“, „...ani výdělek nepřitahuje“. Další 4 respondenti uvedli nízké financování tohoto oboru. „Není finančně státem tolik podporován“. „Ze sdělovacích prostředků vím, že obor má málo peněz“.

V souvislosti s prestiží byla také častá výpověď, že se jedná o **nedoceněný obor**. S tímto tvrzením se ztotožňovalo 10 oslovených. „...myslím, že ho lidé neumí dostatečně ocenit“. „Myslím, že obor je v naší společnosti bohužel spíše přehlížen“. Dva z těchto dotazovaných také poukázali na to, že vnímání hodnoty sociální práce ve společnosti souvisí s individuální osobní zkušeností využití poskytovaných služeb. „Práci oceňují lidé, kteří ji sami nebo ve své rodině potřebovali“, „...část společnosti nechápe jeho potřebnost, protože zatím nepotřebovala využít těchto služeb“.

Navzdory názoru o nízké prestiži oboru vyjádřilo téměř 100 % dotazovaných přesvědčení, že obor sociální práce představuje nějakým způsobem **přínos pro českou společnost**. „Přispívá sto procentně! Díky němu se zlepšuje život lidí, kteří neměli takové štěstí“. „Rozvoji společnosti obor přispívá“. Pouze jeden respondent, studující přírodovědný obor, velký přínos této disciplíny nepocíťoval: „Asi zrovna moc nepřispívá, nejsou moc výsledky“.

7.4 Přitažlivost oboru

Majoritní část (72 %) oslovených činnost v oboru sociální práce **osobně neshledala za přitažlivou** a nepovažovala ji za zaměstnání, které by chtěli sami vykonávat. Z celkového počtu dotazovaných však 51 % zároveň uvedlo, že se mohou „najít tací, kteří, z řady různých důvodů, tuto profesi za přitažlivou shledávají“. Nejčastějším takovým důvodem bylo vnímání činnosti v sociální sféře jako životního poslání. V obecném znění podalo svou

odpověď 5 oslovených: „...ale věřím, že se najdou lidé, kteří tento obor za přitažlivý považují“. Dalších 5 respondentů se k tomu vyjádřilo konkrétněji: „...ale věřím, že pro některé může být posláním“. „...obor je pro něj vlastně jakýmsi posláním“. „Je to úděl“. Jiní 4 respondenti pak udávali souvislost mezi přitažlivostí oboru a povahou člověka, kdy označili důvodem přitažlivosti právě povahu: „Myslím, že tato práce vyžaduje určitý charakter“. „Samozřejmě záleží na člověku a musí na to být povaha“. Ojediněle vyjádřeným negativně zabarveným důvodem bylo konstatování jednoho z respondentů: „...určitě je možné, že pro některé patologické jedince, kteří mají samaritánský komplex, jde o přitažlivou a uspokojující práci“. Jednalo se o studenta přírodovědného oboru a vůči sociální práci projevoval i v jiných položkách spíše odmítavý postoj.

Naopak 6 (15 %) dotazovaných shledalo činnost v sociální práci za atraktivní. „Vzhledem k mému humanitnímu zaměření považuji sociální činnost za zajímavou a potřebnou“, „...osobně ji považuji za zajímavou“. Jednalo se o studenty humanitních oborů v počtu pěti žen a jednoho muže.

V souvislosti s atraktivitou oboru sociální práce jsme se rovněž zabývali otázkou **uspokojení a naplnění** z této profese. Svou odpověď na toto téma spojilo 15 respondentů se svou odpovědí na výše zmíněnou přitažlivost a výsledně obor vyhodnotilo jako uspokojující a naplňující pro některé lidi, avšak nikoli pro ně samotné. Zajímavým aspektem byla shoda v odpovědích, poznámkách tří respondentů mužského pohlaví, kteří vyjádřili názor, že uspokojení a naplnění z této profese připisují spíše ženám. „Osobně ne. Ale ženy asi může teoreticky obor naplňovat“. „Vyhovuje spíše ženám, lidem s charitativním nastavením, ty může naplňovat“. „...ale pro někoho ano (tipuji daleko více pro ženy, křesťany)“. Dva z těchto respondentů pak uvedli i spojitost výkonu, profese v oboru sociální práce s náboženstvím a charitou.

7.5 Prožitky

V této kapitole jsme se podrobněji zaměřili na širokou škálu prožitků a emocí, které v souvislosti se sociální prací oslovení uvedli v dotazníkovém šetření.

Polovina respondentů (51 %) vyjádřila spojení sociální práce s oběma typy emocí a prožitků, tj. jak s negativními, tak s pozitivními. Nicméně výčet negativních položek v tomto případě zpravidla převažoval. Čistě negativní emoce popsalo celkem 36 % respondentů. Zbýlých 13 % respondentů popsalo emoce čistě pozitivní.

Konkrétní příklady emocí a prožitků uváděli oslovení z přírodovědných a humanitních oborů poměrně vyváženě, tudíž žádný výrazný trend jsme v tomto ohledu nepozorovali.

7.5.1 Pozitivní prožitky

Nejčastěji uváděné kladné emoce byly **radost a s ní spojené uspokojení** z dobře vykonané práce pracovníky oboru sociální práce. Tuto odpověď uvedlo celkem 16 respondentů. „*Radost a zadostiučinění při sledování výsledků své práce*“; „*Uspokojení, radost při pomoci lidem v nouzi*“; „*Uspokojení z účinné pomoci druhému*“.

Za další, důležité pozitivní prožitky považovalo 5 respondentů schopnost vcítit se do druhých, tedy **empatii**. „*Empatie, která je nedílnou součástí takové profese*“. Další, pětkrát uvedenou, položkou byla **ochota**, mezi kterou jsme zařadili i **obětavost**. „*...také si to spojuju s ochotou*“; „*Velká obětavost*“.

Po jednom se pak ve výpovědích k položce objevoval **pocit naděje, bezpečí, vděčnosti a důvěry**; pozitivní prožitky zde byly respondenty spojovány s pocity klientů. „*...určitě bezpečí*“; „*Vděčnost klientů po ukončení péče*“; „*...důvěra v pracovníka a v systém...*“.

V rámci položky týkající se pozitivních prožitků spojených s oborem byly uváděny i jiné charakteristiky než emoce. Jednou z takových osobnostních charakteristik, kterou respondenti popsali a se kterou výkon sociální práce spojili byla **trpělivost**, která se v dotaznících objevila u 3 dotazovaných. „*Práce, kde musíte být trpělivý*“. Individuálně respondenti ještě uvedli **náklonost, nezištnost a pokoru**.

Ve svých výpovědích 7 respondentů u této položky dokonce vyjádřilo osobní **obdiv a úctu** vůči lidem, kteří se profesi sociálního pracovníka věnují. Neboť se jedná o kladné prožitky, považovali jsme za vhodné je v této kapitole zdůraznit. „*Dlouhodobý výkon práce v terénu osobně obdivuji*“; „*Já osobně ne, ovšem vážím si těch, kteří ano*“; „*...senioři dokáží být velice tvrdohlaví, proto obdivuji kohokoliv, kdo se do této pozice dobrovolně přihlásí*“.

7.5.2 Negativní prožitky

Respondenti uvedli poměrně širokou paletu negativních emocí a prožitků, se kterými se dle nich potýká nejen sociální pracovník, ale i klient a okolí zapojené do dané situace.

Nejpočetněji zastoupený byl **vztek a agrese ze strany klientů**. Celkem 11 respondentů spojilo výkon sociální práce s touto emocí, přičemž dva z nich zmínili, že sociální pracovníci mohou být svými klienty i fyzicky napadeni. „*Agrese od lidí, pracovníci jsou občas napadáni*“; „*Prožitky určitě různé ... až po nadávky, vyhrožování*“. V této souvislosti jeden respondent popsal možnou eskalaci negativních emocí do otevřeného konfliktu, a další 3 dotazovaní uvedli možný **strach** na straně pracovníka. „*Strach (třeba při jednání s psychicky nemocnými lidmi)*“.

Častým pocitem byl také **smutek a s ním spojená deprese**, který zmínilo 6 respondentů. Jeden z nich přidal i důvody jako **starosti a problémy**. „*Strašně moc starostí a problémů, které na sociálního pracovníka naválí jeho klient. Musí z toho mít často deprese z bezvýchodnosti situace*“.

V neposlední řadě byla 4 respondenty uvedena **beznaděj a zoufalství** ve spojitosti s častými bezvýchodnými situacemi klientů. „*Rozhodně bolest a beznaděj. Lidé, kteří v sociálních službách pracují, se každý den setkávají s lidmi, kteří s nimi sdílí své smutné příběhy*“.

Individuálně se dále ve výpovědích objevila **lhostejnost, lítost, bolest, marnost, zklamání a frustrace**. V kontextu bolesti a zklamání jeden respondent uvedl jako negativní prožitek **smrt**, nejspíše v souvislosti s paliativní péčí. „*...odcházení, umírání člověka*“.

U této položky 11 respondentů dále zmínilo jev, úzce spojený s negativními emocemi – **stres**. Ten byl často spojován s pocitem selhání sociálních pracovníků. „*Tato práce, dle mého názoru, je velice stresující*“; „*... je to velice těžká a stresující práce*“. V rámci tohoto uvedla jedna z dotazovaných i **úzkost** z velké míry odpovědnosti, která spočívá na bedrech sociálních pracovníků. „*Stres, úzkost z velké zodpovědnosti vůči klientům*“.

Pět respondentů charakterizovalo sociální práci jako profesní oblast s **vysokými nároky na psychickou odolnost**. „*Podle mě je to velmi psychicky náročná práce*“; „*Sociální práce je duševně náročný obor*“. Ve vztahu k náročnosti této profese zdůraznila jiná, avšak stejně početná skupina respondentů (převážně humanitních oborů), že rizika

spojená s touto prací spočívají v **možnosti vyhoření**. „*Práce náročná, stresující, kdy může člověk i vyhořet*“; „...což však může vézt k pocitu vyhoření u těchto potřebných pracovníků“.

7.6 Osobní zkušenosti se sociální prací

Osobní zkušenosti mají zásadní dopad na formování našeho názoru a perspektivy na svět. Tyto zkušenosti ovlivňují naše hodnoty, postoje a vnímání. V této kapitole jsme se proto zabývali osobními zkušenostmi respondentů se sociální prací a jejich případnou participací v této oblasti.

Z analýzy výpovědí respondentů vyplynulo, že 54 % z nich (v poměru 12 studentů humanitních oborů a 9 přírodovědných) má nějakou formu **pozitivní či neutrální zkušenosti** z oblasti sociální práce. Nejčastěji uváděným zdrojem této zkušenosti byla **rodina a potřeba pečovat o nejbližší**. Často se jednalo o péči o seniory. To uvedlo celkem 11 respondentů. „...sociální pracovnice pomohla zajistit pro člena rodiny pomůcky, polohovací postel ... zdravotní službu s léčbou bolesti pro onkologicky nemocného člena.“; „Dědeček byl v zařízení pro seniory a tam byli všichni zlatí“. Jedna z respondentek sdílela zkušenost s poskytnutou pomocí jejímu příbuznému ze strany charity: „Pomoc nepohyblivé vzdálené tetě Charitou“. Jiná respondentka popsala v souvislosti s pozitivní zkušeností i svoji předchozí negativní zkušenost s domovem pro seniory, kam její rodina umístila babičku. Dalším zdrojem zkušeností byla **praxe** pěti respondentů v rámci jejich studia a přípravy na budoucí povolání. Tato skupina zahrnovala dva budoucí pedagogy, jednoho lékaře, adiktologa a tlumočnicka. „Ano, jako budoucí adiktolog řeším v rámci praxe neustále problémy, které se sociální oblasti souvisí“; „Praxe v nemocnici na oddělení chronicky nemocných“. Výpovědi opět implikovaly, že sociální práce je multidisciplinárním oborem, kde sociální pracovník často navazuje spolupráci s dalšími odborníky z různých profesí. Posledním, často citovaným zdrojem zkušeností nebo v tomto případě informací byla **sdělení blízkých přátel** 5 námi oslovených studentů, kteří se práci v sociální sféře věnovali nebo se nějakým způsobem zapojili do sociální činnosti. „Jistě, známí a kamarádi, co v soc. sférách pracují“; „...zprostředkované od kamarádky, která pracovala v poradně a na projektu neziskovky pro geriatric“. Zbylí respondenti konkrétní příklady neuvedli.

Z dalších výpovědí respondentů souboru jsme zaznamenali, že 6 (tj. 15 %) vyjádřilo **intenzivní negativní zkušenosti** spojené se sociální prací. „...kontakt rodiny s nevstřícnou, protivnou paní – drbnou na sociálním odboru úřadu, která ráda vynášela získané

informace. “; „Zažil jsem neochotu sociálního pracovníka a snahu se klienta zbavit“. Jeden z účastníků vysloveně vyjádřil svůj odpor k této pozici: „...babička byla v domově pro seniory, kde se o ni staraly sociální pracovníce. Nutno dodat, že péče byla velmi bídná, což podnítilo můj odpor k této pozici“.

Zbýlých 31 % námi dotazovaných nevedlo že by měli jakékoli zkušenosti spojené s oborem sociální práce.

7.6.1 Participace v dobrovolnické činnosti

Celkem 44 % respondentů uvedlo, že se někdy v životě podílelo na dobrovolnické činnosti či dobrovolných aktivitách spojených s oborem sociální práce. Zde byl zaznamenán markantní rozdíl v zapojení mezi oběma obory studia. Pouze 4 respondenti ze skupiny přírodovědných oborů uvedli svou účast, zatímco většina odpovědí pocházela od studentů humanitních oborů. Ve 13 výpovědích se objevila poměrně rozmanitá škála různých aktivit, na nichž se respondenti podíleli:

- dobrovolnické aktivity pro domov pro seniory (3 respondenti),
- výpomoc na letním táboře pro děti s fyzickým postižením/z dětského domova (3 respondenti),
- dobrovolnické projekty na střední škole pro fyzicky/psychicky nemocné (2 respondenti),
- odpolední četba ve zdravotnickém zařízení,
- pomoc na akci ke Dni dětí ve školce pro děti se speciálními potřebami,
- pomoc s úklidem parku před Hlavním nádražím v Praze od použitých jehel a prezervativů,
- účastník dobročinného koncertu pro revitalizaci objektu po povodních na Moravě,
- nákup potravin starším sousedům v místě bydliště v době koronavirové pandemie.

Zbýlých 56 % oslovených nevedlo, že by se někdy na jakýchkoli dobrovolnických činnostech či aktivitách spojených s tímto oborem podílelo.

7.6.2 Filantropické příspěvky

Oslovených jsme se také ptali, zdali finančně přispívají na charitu. Naprostá většina dotazovaných (72 %) uvedla, že na charitativní akce **finančně či materiálně přispívá**.

Část respondentů zmínila v odpovědi i pravidelnost svých příspěvků, část občasný či jednorázový příspěvek. Rovněž byly uvedeni příjemci, subjekty pro příspěvek. V následujícím přehledu uvádíme charakter příspěvku, příjemce – řazeno dle četnosti odpovědí:

- Světluška, Armáda spásy (Nocleženska), Donio, Pomozte dětem „Kuře“, Nedoklubko (6 respondentů),
- Vánoční charitativní koncerty, Strom splněných přání, rozhlasová akce „Ježíškova vnoučata“ (4 respondenti),
- materiální dary – potraviny, starší oblečení (3 respondenti),
- nákup dobročinného předmětu – kytička na Český den proti rakovině, Avon náramek pro prevenci rakoviny prsu, srdíčko „Život dětem“ (3 respondenti),
- finanční dar Člověk v tísni – přírodní katastrofy: tornádo, zemětřesení (3 respondenti),
- zdravotní projekt na léčbu dítěte, příspěvek na děti, jejichž rodiče zemřeli při dopravní nehodě (2 respondenti),
- příspěvek na charitativní akci pořádané skauty,
- příspěvek na opravu památky, pro útulky pro psy (4 respondenti) – pozn.: i přes odlišné zaměření předkládané práce považujeme darování peněz na pomoc zvířatům či opravu památky za relevantní, neboť je také můžeme považovat za formu filantropie.

Přibližně čtvrtina (28 %) respondentů uvedla, že neposkytuje žádný **finanční či materiální** příspěvek na dobročinné účely. Tři z této kohorty v položce uvedli, že se aktivně zapojují do charitativních činností a přispívají v tomto ohledu vlastním jednáním, nikoli penězi. Dále tuto svou volbu, postoj zdůvodňovali slovy: „...*snažím se pomoci zejména prakticky, tedy vlastní prací a činností, protože finančními prostředky zatím tolik nedisponuji*“, „...*peníze jsou samozřejmě důležité, ale ještě důležitější by bylo zlepšit přístup celé společnosti k potřebným...*“, „*Nevydělávám, zatím nikam nepřispívám*“.

7.7 Aktivní vyhledávání informací

Ze všech účastníků dotazníkového šetření 36 % oslovených jasně uvedlo, že nijak informace v souvislosti se sociální prací, oborem sociální práce **nevyhledává**. Dalších 38 % respondentů v položce uvedlo, že informace v této souvislosti konzumuje, přijímá spíše **pasivně**, zatímco zbylých 26 % oslovených respondentů se **aktivně** snaží získat relevantní informace o sociálním oboru, sociální práci. Zastoupení studentů humanitních a přírodovědných oborů bylo ve všech případech velmi podobné.

Nejčastějším **důvodem** aktivního vyhledávání informací o sociální práci mezi respondenty (5) bylo především jejich studium a příprava na budoucí profesní kariéru. „*V rámci širších informací pro studium*“. Dalším opakujícím se motivem (3) byla potřeba získávat informace o neziskovém sektoru. „*...info musím získávat abych přispěla, tam, kde to má smysl*“, „*...mě zajímá, jak u nás funguje charita*“. Někteří respondenti konkrétní důvod neuvodli.

Ve výpovědích respondentů, kteří aktivně vyhledávají nebo pasivně přijímají poznatky, informace ze sféry sociálního oboru, byly jmenovány různé zdroje, z nichž oslovení studenti čerpají (v závorkách uvedená četnost odpovědí):

- media, především ta online (10 respondentů),
- rodina, přátelé a známí pracující v oboru sociální práce (4 respondenti),
- sociální sítě (3 respondenti),
- filmy a dokumenty (2 respondenti).

Výsledky

Během výzkumného šetření, zaměřeného na zkoumání sociální percepce oboru sociální práce mezi studenty Univerzity Karlovy, jejichž studijní zaměření představuje jiné, odlišné obory, jsme se zaměřili na identifikaci klíčových aspektů této skutečnosti. Náš cíl byl identifikovat, respektive porozumět jejich postojům, představám a emocím spojeným s tímto oborem.

Po formulaci jedné hlavní (HVO) a tří vedlejších, dílčích výzkumných otázek (VVO) byla následně provedena analýza a prezentace získaných dat dotazníkového šetření. Zjištěné výsledky pak poskytly klíčové poznatky k zodpovězení níže uvedených otázek.

První VVO: Jaké myšlenky a představy o oboru sociální práce jsou uváděny studenty Univerzity Karlovy?

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že dotazovaní studenti Univerzity Karlovy projevují vysokou míru uvědomění si povahy a cílů činnosti oboru sociální práce. Každý z respondentů byl schopen identifikovat minimálně jeden konkrétní cíl pomoci, odborné práce této oblasti od zlepšování kvality života jednotlivců a prevenci sociálního vyloučení až po edukaci nejen klientů, ale i širší veřejnosti. Studenti si také uvědomují multidisciplinaritu odborných činností souvisejících s oborem sociální práce a široký rozsah pomoci, kterou tento obor poskytuje. Rovněž byl uveden poměrně značný rozsah cílových, klientských skupin. Nejčastěji sociální práci spojují s pomocí lidem s fyzickým či mentálním postižením, seniorům, drogově závislým, nezaměstnaným, lidem bez domova, ohroženým dětem nebo sirotkům, dlouhodobě nemocným a migrantům.

Navzdory negativním postojům, předsudkům a stereotypům, které se dotýkají oboru sociální práce, profesím do něj spadajícím a jsou zaujímány a vyjadřovány částí společnosti, respondenti v našem souboru tyto postoje většinou odmítali. Výsledky dále naznačily, že si jsou vědomi negativních vnějších postojů a mýtů spojených s oborem sociální práce a mají tendenci o nich přemýšlet a objektivně je hodnotit. Výkon oboru spojili s nutností aplikace prevence, edukace a uvedena byla i potřeba funkčních kontrolních mechanismů proti zneužívání pomoci, veřejných zdrojů, resp. prostředků státu.

Analýza dostupných dat prokázala, že prestiž oboru sociální práce dotazovaní studenti rozhodně nepovažují za vysokou. Jako hlavní důvody studenti uváděli především nízké finanční ohodnocení práce v sociálním sektoru, dále nedostatečné společenské uznání,

nižší podporu státu tomuto oboru a podceňování výsledků jeho práce částí společnosti. Jednoznačně se však shodli, že obor představuje velký přínos pro českou společnost.

Druhá VVO: Jaké emoce a pocity evokuje mezi studenty Univerzity Karlovy obor sociální práce?

Výzkum naznačil, že mezi studenty (u 87 % sledovaného souboru) převažují negativní emoce spojené s oborem, respektive s výkonem sociální práce. Nejčastěji se podle nich sociální pracovníci při práci potýkají s pocity úzkosti, smutku, beznaděje, zoufalství, strachu, vzteku a agrese. Opakovaně byl s výkonem práce v oboru zmíněn možný výskyt deprese. Agresivní chování vůči pracovníkům oboru sociální práce pak podle dotazovaných představuje potencionální riziko a ohrožení jejich osobní bezpečnosti. Výkon řady činností spojených s oborem sociální práce hodnotila více než čtvrtina (26 %) respondentů jako psychicky, emočně náročných. Někteří studenti pak spojili vybrané činnosti z oboru sociálních prací s možným syndromem vyhoření, a to jako důsledku opakovaného vystavení negativním prožitkům, stresu pracovníků sledovaného oboru.

Druhá vyjadřovaná skupina pocitů a emocí, se kterou si studenti obor sociální práce spojili či byly evokovány, zahrnovala kladné emoce a pocity. Dotazovaní (64 % souboru) tuto profesi dále slovně ve svých písemných odpovědích propojili s pocitem radosti a uspokojení z dobře, úspěšně vykonané práce, účinné pomoci, kdy se pracovníkovi podaří dosáhnout pozitivních výsledků ve spolupráci či ve prospěch klientů. V této souvislosti někteří dotazovaní uvedli i důvody kladných emocí spojených s oborem – a to vyjadřované kladné pocity a emoce klientů oboru sociální práce v praxi. Mezi ně studenti zařadili naději, bezpečí, vděčnost a důvěru. Zajímavým a pozitivním prvkem u této výzkumné otázky bylo i sdělení téměř pětiny souboru (18 %) o prožitcích úcty a obdivu k praktickému výkonu prací z oboru sociální práce.

Respondenti z humanitních a přírodovědných oborů vyjadřovali podobnou míru emocí souvisejících s výkonem sociální práce, což naznačuje, že tyto kladné a záporné pocity jsou sdíleny mezi studenty napříč různými akademickými disciplínami.

I přes výskyt, respektive vyjádření u několika respondentů negativních zkušeností s využíváním sociálních služeb, pomoci ve své blízkosti jsme v celém výzkumném vzorku identifikovali pouze dva studenty (muže), kteří vyjádřili výraznou lhostejnost až osobní odpor vůči této profesi. Jednalo se však pouze o minoritní počet respondentů z celého

výzkumného souboru. Většinou studenti projevili respekt a pozitivní postoj k tomuto oboru.

Třetí VVO: Jaké je chování, činy, projevy studentů Univerzity Karlovy vůči situacím, osobám, předmětům a dalším spojených s oborem sociální práce?

Téměř každý dotazovaný student souboru uvedl praktickou realizaci jedné z forem dobročinnosti, ať už šlo o filantropický příspěvek či dobrovolnou aktivitu, činnost. Analýza výsledků prokázala, že 28 z celkově 39 dotazovaných (72 %), vyjadřuje svou solidaritu vůči oboru primárně ve formě finanční či materiální podpory, příspěvku. Z výsledků výzkumu dále vyplynulo, že necelá polovina dotazovaných studentů Univerzity Karlovy (44 % souboru) se sama aktivně zapojuje do vybraných dobrovolnických činností, aktivit spojených s oborem sociální práce. Tato účast byla pak prokazatelně výraznější u studentů humanitních oborů než u studentů přírodovědných disciplín.

Většina studentů (64 %) projevila zájem o informace týkající se sociální nebo charitativní práce. Častěji však figurují jako pasivní konzumenti těchto informací, než aby je aktivně vyhledávali. Mezi jejich nejčastější informační zdroje patřila online média a sociální sítě. Přestože se studenti informují i jinými způsoby, jako je komunikace s rodinou nebo přáteli, kteří se sociální práci věnují, význam online prostředí je ale dominantní.

HVO: Jak studenti Univerzity Karlovy sociálně percipují obor sociální práce?

Studenti obou studijních směrů (humanitního i přírodovědného) sledovaného souboru vnímali sociální práci jako důležitou a společensky velmi přínosnou disciplínu (97 % respondentů). Zároveň ji však považovali v pomyslném žebříčku oborů činnosti za značně neprestížní (100 % respondentů) a finančně podhodnocenou (31 % respondentů). Podfinancování oboru státem a jeho malou podporu rovněž hodnotili spíše negativně. Pracovní praxi v oboru sociální práce pak více než čtvrtina respondentů vnímala jako náročnou činnost na psychiku, spojenou s výskytem stresu i s možným syndromem vyhoření; rovněž pak vybrané činnosti označili jako nebezpečné, s potenciálním ohrožením.

Současně si studenti uvědomují, a ve svých odpovědích vyjádřili, široký záběr této profese, která zahrnuje řadu problematik a dotýká se širokého spektra sociálních vrstev. Studenti projevili poměrně velmi dobrou základní znalost oboru. Obor spojovali s hodnotovým systémem člověka, povahou a charakterem. Dva dotazovaní primárně spojili víru s výkonem a blízkostí k oboru.

Souhrnně lze konstatovat, že většina dotazovaných studentů z humanitních a přírodovědných disciplín percipovala obor sociální práce kladně.

Diskuse

Předkládaná diplomová práce ve své úvodní, teoretické, části uvádí klíčové pojmy související s tématem, respektive cílem výzkumné části práce – sociální percepce oboru sociální práce ze strany studentů Univerzity Karlovy. Popsán je obor sociální práce, jeho etický rámec a náročnost a také poznávací procesy – sociální vnímání a s ním související postoje. Je nezbytné zdůraznit, že obor sociální práce je charakterizován širokým spektrem činností a aktivit, které nejsou v odborném prostředí jednoznačně sjednoceny. Existuje mnoho odborníků, kteří se zcela neshodují na tom, co všechno sociální práce zahrnuje – jaké metody, soubory činností, kompetence a konkrétní pracovní pozice jsou pro ni charakteristické. Tato problematika je natolik rozsáhlá, že jejím detailnějším popisem jsme se v této práci nezabývali. V rámci teorií postojů, je nutné zdůraznit jejich značnou diverzitu. Jak bylo zmíněno v kapitole 3.3 Postoje, existují různé modely postojů, včetně jedno-, dvoj- a trojdimenzionálního modelu. Tato kapitola v teoretické části práce uvádí do základní problematiky a zároveň poukazuje na složitou a mnohvrstevnatou problematiku postojů. Na tomto místě je třeba závěrem podotknout, že postoje jsou komplexní konstrukty, které se mohou lišit v závislosti na kontextu, individuálních zkušenostech a sociálních vlivech. Tato diverzita teorií postojů odráží složitost tohoto fenoménu.

Výzkumu se celkem zúčastnilo 39 respondentů; studenti humanitních a přírodovědných oborů byli téměř rovnoměrně zastoupeni. Jsme si vědomi, že se jedná o nižší počet respondentů pro podrobnější (statistické) zhodnocení. Konstatujeme, že zmíněný incident na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze se stal v našem případě významnou intervenující proměnou, která ovlivnila nejen sběr, ale zejména celkový počet získaných odpovědí v dotazníkovém šetření.

Veškerá data byla získána pomocí dotazníku s otevřenými otázkami, které osloveným umožnila poskytnout detailnější výpovědi k danému tématu. Důvodně se domníváme, že v případě naší práce lze odpovědi na dotazníkové položky považovat za autentické. Pro toto naše tvrzení svědčí, že řada odpovědí obsahovala více větné odpovědi s důkladnými popisy a příklady, což, dle našeho názoru, vypovídá o snaze respondentů vyjádřit své názory srozumitelně a upřímně. Předložený dotazník byl anonymní, tudíž nebyl u respondentů důvod odpovídat podle očekávání předkladatele, či se „jevit, pokud možno v tom nejlepším světle“.

Získaná data a zpracované výsledky jasně vypovídají o převažujícím kladném hodnocení a postojích studentů Univerzity Karlovy k oboru sociální práce. Stejně tak

vypovídají i o jejich většinovém pozitivním sociálním vnímání této profese jako přínosu pro společnost. Mezi sledovanými humanitními a přírodovědnými obory jsme zaznamenali jediný výraznější rozdíl, a to v behaviorální složce postojů, konkrétně v participaci na aktivní pomoci lidem v nouzi. Právě charita a charitativní činnost má významný dopad na obecné vnímání oboru sociální práce, neboť tyto dva obory spolu úzce souvisí a kladou si za cíl pomoci lidem v těžkých životních situacích a zlepšit jejich kvalitu života. Studenti projevili vysokou míru solidarity v této sféře a téměř každý se nějakou formou do charitativní činnosti zapojoval, což považujeme za vysoce přínosné. Avšak studenti humanitních oborů se do těchto aktivit zapojovali ve vyšší míře než studenti oboru přírodovědných; studenti humanitních oborů častěji udávali obě formy pomoci, tedy i finanční. Soudíme, že tato skutečnost byla ovlivněna mj. tím, že studenti humanitních oborů mají k sociální i charitativní činnosti obecně blíže, neboť většina těchto respondentů v dobrovolné dotazníkové otázce uvedla, že jsou věřící. Právě víra a náboženské vyznání mohou mít zásadnější vliv na projevy dobročinnosti a mezilidskou solidaritu. Bez zajímavosti není ani skutečnost, že humanitní obory podaly povětšinou obsáhlejší výpovědi v celém dotazníkovém šetření.

Mezi respondenty jsme zaznamenali i tři studenty, kteří uvedli, že v rámci finanční formy pomoci přispívají na psy v útulcích. Jak již bylo jednou zmíněno, i přes odlišné zaměření této práce považujeme darování peněz na pomoc zvířatům za relevantní a nezbytné uvést. Respondenti tím projevili empatii a poukázali na rozmanitost pomoci, která může být zaměřena i na zvířata.

Domníváme se, že velký vliv na zvýšené povědomí, percepci oboru sociální práce u studentů (ostatně celé veřejnosti) má probíhající válka na Ukrajině a také konflikt v pásmu Gazy. V médiích jsou tyto skutečnosti denně prezentovány a lidem jsou tak neustále k dispozici aktuální informace o průběhu obou konfliktů. Do popředí se dostávají informace spojené s globálním poskytováním humanitární pomoci v postižených oblastech a o práci s uprchlíky. Celkově je toto téma více diskutováno ve společnosti. Naši domněnku potvrzují i některé výpovědi respondentů, kteří v nich přímo uvedli ukrajinské uprchlíky jako současnou cílovou skupinu sociální práce. Obecně můžeme konstatovat, že velké sociální události, mají významný vliv na zvýšení povědomí o oboru sociální práce nebo jeho určitého odvětví. Např. během pandemie Covid-19 došlo ke zvýšení povědomí mezi lidmi o seniorech a významných rizicích, která pro ně toto onemocnění přinášelo. Tato situace vedla i k větší pozornosti vůči sociálním službám a solidaritě společnosti. Menší sondu do této problematiky poskytla bakalářská práce s názvem Možné rozdíly v postojích mezi

zástupci generace Z a jejich rodiči k ohrožení seniorů v období „koronavirové krize“ (Vaněčková, 2021).

Jedním z vyjadřovaných témat mezi respondenty byly existující stereotypy a předsudky vůči oboru sociální práce. Naši pozornost získalo srovnání výkonu sociálního pracovníka s postavou paní Zubaté z českého filmu Kolja (Svěrák, 1996). Paní Zubatá je zde vykreslena jako pracovnice, která je zcela lhostejná k osudu odebíraného dítěte, projevuje nedostatek empatie, a především se snaží mít svou práci rychle hotovou. Skutečnost, že mezi mnoha lidmi existuje generalizované mínění o sociálních pracovnících odpovídající archetypu paní Zubaté, nelze popřít. Tento jev může být primárně způsoben tím, že negativní zážitky mají tendenci v lidech vyvolávat silnější emoce a více ovlivňovat jejich finální úsudek o vnímané realitě nežli pozitivní zkušenosti (Caren, 2018). Z analýzy dat vyplývá, že určitá část studentů aktivně odmítá stereotypní předsudky vůči oboru sociální práce a snaží se přispívat k prevenci jejich šíření i ve svém okolí. Je důležité zvyšovat povědomí a informovanost o tomto oboru mezi širokou veřejností, neboť to přispívá k rozšíření objektivního a respektujícího pohledu na něj. Klíčovou roli ve formování veřejného mínění a vnímání nejen sociálních otázek hrají média (Jirák, 2015). Způsob, jakým je v nich obor prezentován, může významně ovlivnit veřejný diskurz, postoje k profesionálům a pohled na sociální služby. Dále může ovlivnit podporu a zájem veřejnosti o sociální politiku. Je důležité, aby média představovala práci sociálních pracovníků s ohledem na její komplexnost a význam pro společnost. Tím mohou přispět k překonání stereotypů a předsudků spojených s touto profesí a k podpoře respektu a uznání vůči práci sociálních pracovníků. Jeden z respondentů uvedl: *“Nicméně díky médiím (ať z novin nebo filmů) si člověk dokáže do jisté míry představit, čím si sociální pracovníci a jejich svěřenci prochází“*.

Kromě stereotypů a předsudků jsme ve výpovědích respondentů zaznamenali i změnu postoje ze záporného ke kladnému. Jedna z respondentek popsala svůj zprvu negativní postoj k personálu domova pro seniory, kam její rodina umístila babičku. Personál působil rozzlobeně, lhostejně a minimálně komunikoval. Tato zkušenost silně formovala její víceméně negativní postoj k zaměstnancům zmíněného domova a potažmo celkové vnímání sociální práce. Avšak postupně, při dlouhodobě opakovaných návštěvách babičky, byla překvapena profesionálním a vstřícným přístupem původně negativně vnímaného místního personálu včetně sociálních pracovníků, což následně vedlo ke změně jejího původního postoje. Ve svých zbylých odpovědích v dotazníkovém šetření odpovídala oslovená celkově s velkým uvědoměním a převážně pozitivním přístupem k sociální práci.

Realizovaný průzkum zřetelně prokázal, že studenti vnímají obor sociální práce jako neprestižní, a to hned z několika důvodů. Vedle nedostatečného uznání ze strany společnosti bylo frekventovaně udávaným důvodem nízké finanční ohodnocení této profese. To se projevuje především v nerovnostech mezi platy sociálních pracovníků u různých zaměstnavatelů. Tento stav znamená nevyváženost v odměňování práce sociálních pracovníků a neodpovídá náročnosti a důležitosti této profese pro společnost. Současný systém není jednotný a mnohdy znevýhodňuje sociální pracovníky v porovnání s jinými profesemi ve veřejném sektoru. Možným řešením takového stavu by byla úprava a sjednocení platových podmínek sociálních pracovníků bez ohledu na místo jejich zaměstnání či povahu zaměstnavatele (Pavezková, 2023).

Vyjádření studentů o nízké prestiži oboru sociální práce, kde jedním z hlavních důvodů uvádí nízké finanční ohodnocení, lze interpretovat jako varovný signál. Tato tvrzení naznačují možnou příčinu snižujícího se zájmu o studium tohoto oboru. Ten by mohl vést ke zvýšení nedostatku kvalifikovaných pracovníků, kteří by se rozhodli pro budoucí praxi v oblasti sociální práce. Současný nedostatek sociálních pracovníků na trhu práce je již nyní velkým společenským problémem. Pokud by tento trend pokračoval, mohlo by to mít dlouhodobé důsledky pro kvalitu a dostupnost sociálních služeb v celé společnosti. Považujeme tedy za alarmující, že tento trend nadále trvá. Neboť se jedná o celospolečenskou problematiku, pokládáme za nezbytné, aby se celá společnost včetně médií, školství a ministerstev aktivněji zapojila do řešení této problematiky. Nicméně, je důležité tyto závěry objektivizovat na dostatečně velké kohortě respondentů. Jedná se o složitou problematiku, která vyžaduje další výzkum a diskusi. Tato problematika by měla být důkladně prozkoumána, aby bylo možné navrhnout efektivní strategie pro zvýšení prestiže a atraktivity oboru sociální práce.

V rámci emoční složky postojů se respondenti shodli, že je sociální práce i velmi náročným oborem, a to po psychické stránce. Tento fakt nám potvrzuje jak respondenty uvedená široká paleta negativních emocí spojená s výkonem této profese (agrese ze strany klientů, úzkost z velké míry zodpovědnosti, smutek, zoufalství z bezvýhodných situací klientů aj.), tak i jejich konkrétní sdělení o náročnosti tohoto oboru. Sociální pracovníci se často potýkají s problémem oddělit svůj profesní a soukromý život, což může vést k přenášení pracovního stresu do domácího prostředí. Mnohdy jsou náchylní k přehnané sebekritice a cítí zátěž z neúspěšných intervencí, přestože věnují klientům veškerou svou péči a dělají pro ně maximum. Kombinace těchto faktorů, ale i osobnostních rysů, může snadno vést k syndromu vyhoření, což je stav, který nejčastěji postihuje

profesionály pracující v oblasti pomáhajících profesí, včetně sociální práce. V takovém případě se výkon sociálního pracovníka stává neefektivním a jeho chování vůči okolí potenciálně patologickým a neprofesionálním. Snadno se pak může stát, že osobní zkušenosti klientů a širší veřejnosti jsou převážně negativní a mohou vést až k odporu k této profesi, jak uvedlo několik respondentů. Sociální pracovník by tak měl dbát na prevenci tohoto syndromu například pravidelnou supervizí, neustálým seberozvojem a v krajních případech i úplnou změnou svého povolání.

Velmi obdobná zjištění a poznatky o nízké atraktivitě oboru sociální práce shrnul v roce 2023 Jiří Horecký, prezident Asociace poskytovatelů sociálních služeb, v rozhovoru pro Radiožurnál. Ve svém sdělení vyzdvihl, že je tento obor méně atraktivní, neboť jde o psychicky i fyzicky náročnou práci s nízkou úrovní odměňování. Jeho nízká atraktivita souvisí i s tím, jak je sociální práce vnímána širokou společností, jaké je její postavení, prestiž a uznání (Horecký, 2023).

Překvapujícím zjištěním bylo, že někteří respondenti ve svých odpovědích prezentovali dobrou znalost a orientaci v oboru sociální práce. Tu prokázali výčtem konkrétních způsobů méně známých, a přitom velmi důležitých cílových skupin a intervencí. Jednou z nich byla například metoda tzv. harm reduction (minimalizace rizik/škod). Tato metoda se zaměřuje na minimalizaci negativních důsledků rizikových chování (primárně ve spojitosti s užíváním drog či nechráněným pohlavním stykem) a ochrany většinové společnosti. V praxi se konkrétně jedná o snižování zdravotních rizik poskytováním bezpečných injekčních nástrojů pro uživatele drog, distribuci antikoncepčních prostředků, testování na sexuálně přenosné infekce a edukaci a podporu chování vedoucí ke změně životního stylu až úplné abstinenci (Harm Reduction International, 2021). V souvislosti s touto metodou uvedl jeden z oslovených konkrétní nízkoprahovou sociální službu, terénní program Drop In cílící především na osoby užívající nelegální návykové látky injekčně. Několik respondentů poukázalo na práci s vězni a s ní související penitenciární a postpenitenciární péči. Přítomnost sociálních pracovníků ve vězeňství a po propuštění vězňů z výkonu trestu je zásadní, neboť pomáhá zajistit, aby se jedinci úspěšně reintegrovali do společnosti a zároveň minimalizuje riziko recidivy. Znalost těchto cílových skupin a odborných intervencí považujeme za prospěšnou, neboť poskytuje studentům solidní základ pro podrobnější informovanost a všeobecný přehled v pestré problematice života.

V rámci odborných rešerší jsme se setkali s výzkumnou studií D. Dostála a A. Plhákové z roku 2011 zabývající se obdobnou tematikou, která do jisté míry výsledky

naší práce validuje. Studie si kladla za hlavní cíl prozkoumat rozdíly v sociální inteligenci u představitelů exaktních a humanitních věd, kteří učí na Palackého univerzitě v Olomouci. Výsledky studie neprokázaly rozdíl v úrovních sociálních a emočních kompetencí (sociální inteligence) mezi humanitně orientovanými odborníky a odborníky exaktních věd (Dostál, 2011). Jiná studie V. Řehana a P. Cakirpaloglu z roku 2000, zaměřující se na sociální status a hodnotovou orientaci mladé generace (18-22 let) prokázala, že hodnoty mladých lidí v české republice vychází ze sentimentů, altruistických tendencí a stavů duše na rozdíl od hédonistických (prožitkových, požitkářských) cílů a hodnot. Jinými slovy mladí preferují svobodu, rodinné bezpečí, zralou lásku, štěstí, upřímné přátelství, mír ve světě a vnitřní harmonii (Řehan, 2000). Tento výzkum podporuje naše zjištění, že většině studentů není pomoc druhým lhostejná a dokazují to svou nezištnou pomocí.

Na závěr bychom rádi zdůraznili, že považujeme za velmi prospěšné pokračovat v dalším výzkumu, který by hlouběji rozkryl témata, která jsme zde nastínili a vedl by k dalšímu poznání a řešení této problematiky.

Závěr

Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl zjistit, jak studenti Univerzity Karlovy, kteří nestudují sociální práci, percipují tento obor ve svém sociálním kontextu. Rovněž pak popsat případné rozdíly ve vnímání tohoto oboru mezi studenty humanitních a přírodovědných disciplín.

Výzkum realizovaný v rámci předkládané práce prokázal obecně kladné postoje a vnímání oboru sociální práce studenty Univerzity Karlovy. Výsledky předložené studie neprokázaly absenci představ studentů jak humanitních, tak přírodovědných oborů o obsahu, předmětu a cílech, respektive výkonu sociální práce. Studenti prokázali fundamentální znalost a řada z nich vyjádřila i hlubší porozumění vybrané aktuální problematice spojené s oborem.

Nebyl prokázán výrazný rozdíl ve vnímání tohoto oboru mezi studenty humanitních a přírodních disciplín – s výjimkou behaviorální složky postojů. V té studenti humanitních oborů projeví výrazně vyšší angažovanost v oblasti dobročinných aktivit a filantropických příspěvků nežli studenti přírodních věd.

Za poněkud alarmující však považujeme v našem poměrně malém výzkumném souboru zjištění o minimální prestiži oboru mezi studenty, spojení tohoto oboru s nízkými výdělky a reflexi znaků podceňování tohoto oboru ze strany státu a společnosti.

Seznam použité literatury

- ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.
- BANKS, Sarah. *Ethics and Values in Social Work*. Fifth edition. London: Red Globe Press, 2021. ISBN: 978-1-137-60718-8.
- BARKER, Robert L. *The Social Work Dictionary*. 6th edition. Washington, DC: NASW Press, 2014. ISBN: 978-0-87101-447-4.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: ekumenický překlad*. 1. vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979.
- BRNULA, Peter. *Sociálna práca: dejiny, teórie a metódy*. 2. vyd. Bratislava: Iris, 2013. ISBN: 978-80-89238-77-4.
- COLMAN, Andrew M. *A Dictionary of Psychology*. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN: 978-0-19-965768-1.
- ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-x.
- DOSTÁL, Daniel a PLHÁKOVÁ, Alena. Sociální inteligence a styly osobnosti představitelů exaktních a humanitních věd. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 2011, roč. 55, č. 5, s. 385-399. ISSN 0009-062X.
- ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4.
- FISCHER, Ondřej a MILFAIT, René. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2008. ISBN 978-80-904137-3-3.
- GILLERNOVÁ, Ilona a BURIÁNEK, Jiří. *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd: pro střední školy*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-458-9.
- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HAVLÍKOVÁ, Jana; HUBÍKOVÁ, Olga; TRBOLA, Robert a MUSIL, Libor. *Kvalita výkonu sociální práce očima sociálních pracovníků*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum v Brně, 2021. ISBN 978-80-7416-416-3.
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vydání osmé. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1850-0.

- HEINZEN, Thomas a GOODFRIEND, Wind. *Social psychology*. Thousand Oaks California: SAGE Publications, 2019. ISBN: 978-1-5063-5751-5.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HUBÍKOVÁ, Olga; HAVLÍKOVÁ, Jana; TRBOLA, Robert a MUSIL, Libor. *Deficity ukotvení české sociální práce*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum v Brně, 2021. ISBN 978-80-7416-414-9.
- HŮLOVÁ, Kateřina; PAVLÍKOVÁ, Drahomíra; ŠIMÍKOVÁ, Ivana; SALVETOVÁ, Vladimíra a GLUMBÍKOVÁ, Kateřina. *Přínosy a limity terénní sociální práce*. Sešit sociální práce. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. ISBN 978-80-7421-138-6.
- JANÁK, D. *Kapitoly z dějin sociální práce*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2012.
- JANEBOVÁ, Radka a MUSIL, Libor. Mýty o roli sociálních pracovníků a pracovníc. *Sociální práce/Sociálna práca*. 2007, roč. 2007, č. 1, s. 50-61. ISSN: 1213-6204.
- JANEBOVÁ, Radka. *Teorie a metody sociální práce – reflexivní přístup*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-374-1.
- JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.
- JEKLOVÁ, Marta a REITMAYEROVÁ, Eva. *Syndrom vyhoření*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-74-1.
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026207436.
- KLÍMA, Josef. *Nejstarší zákony lidstva: Chammurapi a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1979.
- KODYMOVÁ, Pavla. *Historie české sociální práce v letech 1918-1948*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2256-9.
- KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie 3. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3877-2.
- KUTNOHORSKÁ, Jana; CICHÁ, Martina a GOLDMANN, Radoslav. *Etika pro zdravotně sociální pracovníky*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3843-7.
- MAROON, Istifan. *Syndrom vyhoření u sociálních pracovníků: teorie, praxe, kazuistiky*. Přeložil Kateřina LEPIČOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0180-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MEGARRY, Tim. *Society in Prehistory: The Origins of Human Culture*. London: Macmillan Press Ltd, 1995. ISBN 978-0-333-31118-9.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Psyché. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Slon, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.
- MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3323-1.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Akademii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
- NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
- NEČASOVÁ, Mirka. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2673-1.
- NEČASOVÁ, Mirka. Mezinárodní etický kodex sociální práce – principy. *Sociální práce/Sociálna práca*. 2004, roč. 2004, č. 4, s. 31-24. ISSN: 1213-624.
- NEČASOVÁ, Mirka; DOHNALOVÁ, Zdeňka a TRBOLA, Robert. *Výzkum etických dilemat hodnot a principů sociální práce*. Praha: VÚPSV, v.v.i., výzkumné centrum Brno, 2020. ISBN 978-80-7416-366-1.
- PASTRŇÁK, René. *Teorie a metody sociální práce: distanční studijní opora*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, 2011.
- PAYNE, Malcolm. *What is professional social work?* Bristol: Policy Press, 2006.
- PETRUSEK, Miloslav; MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1086-6.
- REAMER, Frederic. *Social Work Values and Ethics*. Fifth edition. New York: Columbia University Press, 2018.
- ROBISON, Wade and REESER, Linda Cherrey. *Ethical Decision Making in Social Work*. Boston: Allyn and Bacon, 2000. ISBN: 0-205-30779-5.
- ŘEHAN, Vladimír a CAKIRPALOGLU, Panajotis. Sociální status a hodnotová orientace mladé generace. *Československá psychologie: časopis pro psychologickou teorii a praxi*. 2000, roč. 44, č. 3, s. 202-215. ISSN 0009-062X.
- ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální práce*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 978-80-86429-36-6.
- VANĚČKOVÁ, Kateřina. *Možné rozdíly v postojích mezi zástupci generace Z a jejich rodiči k ohrožení seniorů v období „koronavirové krize“*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta, Katedra psychosociálních věd a etiky.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0841-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0225-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3268-1.
- VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Psyché. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.
- ZAJACOVÁ, Melanie; KOLÁČKOVÁ, Jana; LÍMOVÁ, Michaela; NEBESKÁ, Petra a LEPIČOVÁ, Jana. *Sociální práce na obecním úřadu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, [2022]. ISBN 978-80-7421-252-9.

Internetové zdroje

Armáda spásy. *Příběh Armády spásy* [online]. Praha: Armáda spásy V České republice, © 2016 [cit. 2023-11.23]. Dostupné z: <https://armadaspasy.cz/o-nas/pribeh-armady-spasy/#>

CAREN, Allie. Why we often remember the bad better than the good. In: *The Washington Post* [online]. Washington: The Washington Post, © 1996-2024, November 1, 2018 at 7:30 a.m. EDT [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/science/2018/11/01/why-we-often-remember-bad-better-than-good/>

Století statistiky. *První republika: zlatý věk odborů* [online]. Praha: Český statistický úřad, © 2024, 18. listopadu 2019 [cit. 2024-01-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/prvni-republika-zlaty-vek-odboru>

Co je „harm reduction“? In: *Harm Reduction International* [online]. Londýn: Harm Reduction International, © 2024, 5. 5. 2021 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z: https://hri.global/files/2021/05/05/What_is_Harm_Reduction_Czech_HRI.pdf

Drop In. *O nás* [online]. Praha: Drop In, © 2023 [cit. 2023-12-10] Dostupné z: <https://www.dropin.cz/>

HORECKÝ, Jiří. Česko trpí nedostatkem personálu v sociálních službách. Práce není atraktivní, míní šéf asociace. In: *iROZHLAS* [online]. Praha: Český rozhlas, © 1997-2024, 14. listopadu 2023 10:52 [cit. 2024-04.20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/socialni-prace-nedostatek-zamestnancu-domovy-duchodcu-pecovatele_2311141052_ava

Charita Česká republika. *Historie Charity* [online]. Praha: Charita Česká republika, © 2023 [cit. 2023-11.23]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/kdo-jsme/historie/>

IFSW (International Federation of Social Workers). *Global Definition of Social Work Profession* [online]. Rheinfelden: International Federation of Social Workers, © 2023, July 2017 [cit. 2023-10-20]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

KODYMOVÁ, Pavla. Tříkrát memorandum sociálních pracovníků aneb historie trochu jinak. In: *sociální práce* [online]. Brno: časopis Sociální práce, © 2020, 2. listopadu 2018 [cit. 2023-11-20]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/fakta-legislativa-dokumenty/trikrat-memorandum-socialnich-pracovniku-aneb-historie-trochu-jinak/>

PAVEZKOVÁ, Hana. Rozdíly v odměňování sociálních pracovníků v různých resortech. In: *sociální práce* [online]. Brno: časopis Sociální práce, © 2020, 19. ledna 2023 [cit. 2024-04-17]. Dostupné z: https://socialniprace.cz/fakta-legislativa-dokumenty/rozdily-v-odmenovani-socialnich-pracovniku-v-ruznych-resortech/#_ftn1

PUSKAJLEROVÁ, Ingrid. Alice Masaryková, zakladatelka české sociální práce. In: *E-republika.ch* [online]. Luhačovice: E-republika.cz, © 2023, 29. prosince 2013 07:43 [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://erepublika.cz/article2331-Alice-Masarykova-zakladatelka-%C4%8Deske-socialni-prace>.

Sestry Boromejky. *Historie Kongregace* [online]. Praha: Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, © 2024 [cit. 2024-01.02] Dostupné z: <https://www.boromejky.cz/historie>

Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR. In: *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. Praha: Společnost sociálních pracovníků ČR, z. s., © 2023, 20. května 2006 [cit. 2024-01.10]. Dostupné z: <https://www.socialnipracovnici.cz/ke-stazeni>

STEYAERT, Jan. 1917 Mary Ellen Richmond, The founding mother of social case work. In: *historyofsocialwork.org* [online]. © 2009, April 2013 [cit. 2023-12-01]. Dostupné z: https://historyofsocialwork.org/eng/details.php?cps=7&canon_id=133

United Nations. *Lidská práva*. [online]. Praha: UNIC, © 2024 [cit. 2024-01.15] Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/lidska-prava/>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010-2024. [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Další zdroje:

Kolja [film]. Režie Jan SVĚRÁK. Česko, 1996. Délka 110 minut.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek č. 1 - Vnitřní skladba postoje	34
Tabulka č. 1 - Základní parametry souboru.....	38
Graf č. 1 – Anamnestická data souboru – víra.....	39
Graf č. 2 – Výčet a frekvence jmenovaných cílových skupin	44

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník

Příloha A – Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Vaněčková a jsem studentkou magisterského studia Sociální a charitativní práce na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy.

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který bude podkladem pro zpracování mé závěrečné diplomové práce. Tento elektronicky zadávaný dotazník je zcela anonymní a vyplněné údaje budou použity pouze pro potřeby mé odborné práce, zabývající se postoji, resp. sociální percepcí oboru sociální práce.

Dotazník obsahuje dvě části. V první si dovoluji požádat o podrobnější, upřímné odpovědi k jednotlivým položkám, ve druhé pak o základní anamnestické údaje.

Děkuji předem za Vaši pomoc, především ochotu a čas, které věnujete všem předkládaným položkám.

Část I

- 1. Co si představíte pod pojmem sociální práce?**

- 2. Jaké jsou, podle Vašeho názoru, hlavní cíle činnosti oboru sociální práce?**

- 3. Domníváte se, že obor sociální práce přispívá naší společnosti, a jaké je jeho postavení a prestiž?**

4. **Považujete činnost v oboru sociální práce za přitažlivou, uspokojivou a naplňující?**

5. **S jakými pocity, prožitky si především spojujete výkon sociálních prací v praxi?**

6. **Máte nějaké osobní zkušenosti, poznatky, které ovlivnily váš vztah, názory na sociální práci?**

7. **Zúčastnili jste se někdy dobrovolnické činnosti, projektů, aktivit spojených s oborem sociální práce?**

8. **Zajímáte se a přispíváte na charitu, charitativní akce – jaké?**

9. **Vyhledáváte informace nebo rozšiřujete své znalosti v oblasti sociální práce?**

Část II

1. Váš rok narození

2. Vaše pohlaví

3. Jaký obor a na jaké fakultě Univerzity Karlovy studujete?

4. Vyberte, prosím, typ svého studia

- Bakalářské
- Magisterské

5. Náboženské vyznání

- Věřící
- Nevěřící
- Nechci odpovídat